

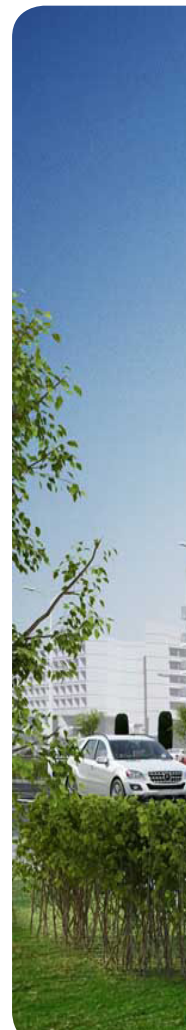
د پوهنې وزارت

ټولنيز لوستونه

شپږم ټولگی

ټولنيز لوستونه د شپږم ټولگی لپاره

ه.ش.

۱۳۹۹

ملي سرود

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه پان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زره وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلیري
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ټولنيز لوستونه

شپږم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هـ.ش.

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: ټولنیز لوستونه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د ټولنیزو علومو د برخې د درسي کتابونو مؤلفین

اېډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اېډیټ ډیپارټمنټ غړي

ټولګی: شپږم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هجري شمسي

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې

وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره

قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښوونکي خدای ﷻ شکر په ځای کولو، چې مور ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهی لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکي، زده کوونکي، کتاب، ښوونځي، اداره او د والدينو شوراګانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږګوني بنسټیز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځيو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تاسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. مور په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هېڅ ډول هڅه او هاند ونه سېموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوشښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې گران زده کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولني متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپیڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم. د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

لړلیک

مخ	سرلیک	شمېر
۳۳	د چین د خلکو جمهوریت	۱۷
۳۵	ملي یووالی	۱۸
۳۷	سوله او امنیت	۱۹
۳۹	عامه ملکیت	۲۰
۴۱	رسنیزاخلاق	۲۱
۴۳	د انسان کرامت	۲۲
۴۵	د قانون رعایت	۲۳
۴۷	د ماشومانو حقونه	۲۴
۴۹	د بنځو حقونه	۲۵
۵۱	د افغانستان پېښوته یوه لنډه کتنه	۲۶
۵۳	د افغانستان پېښوته یوه لنډه کتنه	۲۷
۵۵	د هېواد په درې لسيزو کې د پېښو او بدلونونو پایلې	۲۸
۵۷	د بن غونډه	۲۹
۵۹	لنډ مهاله اداره	۳۰

مخ	سرلیک	شمېر
۱	زموږ هېواد	۱
۳	دولت ته د ټولني اړتیا	۲
۵	اساسي قانون	۳
۷	زموږ دولت	۴
۹	ملي شورا	۵
۱۱	ولسي جرگه	۶
۱۳	مشرانو جرگه	۷
۱۵	اجراییه قوه	۸
۱۷	قضاییه قوه	۹
۱۹	د افغانستان ویاړونه	۱۰
۲۱	زموږ د هېواد ولایتونه	۱۱
۲۳	د پاکستان اسلامي جمهوریت	۱۲
۲۵	د ایران اسلامي جمهوریت	۱۳
۲۷	د تاجکستان جمهوریت	۱۴
۲۹	د ازبکستان جمهوریت	۱۵
۳۱	د ترکمنستان جمهوریت	۱۶

مخ	سرليک	شمېر
۸۵	په مدينه منوره کې د حضرت محمد ﷺ لارښوونې او تعليمات	۴۳
۸۷	د مکې فتح او د حضرت محمد ﷺ رحلت	۴۴
۸۹	اسلام او په جزیره العرب کې دهغه بدلونونه	۴۵
۹۱	د حضرت ابوبکر صديق ﷺ خلافت	۴۶
۹۳	د حضرت عمر فاروق ﷺ خلافت	۴۷
۹۵	د حضرت عثمان خلافت	۴۸
۹۷	د حضرت علي خلافت	۴۹
۹۹	د خلفای راشدينو پېر ته يوه لنډه کتنه	۵۰

مخ	سرليک	شمېر
۶۱	بيړنۍ لويه جرگه	۳۱
۶۳	د افغانستان انتقالي اسلامي دولت	۳۲
۶۵	د هېواد د بيا رغونې پيل	۳۳
۶۷	د جمهوري رياست ټاکنې	۳۴
۶۹	له اسلام څخه وړاندې د عربستان د خلکو ټولنيز او اقتصادي حالت	۳۵
۷۱	کعبه شريفه	۳۶
۷۳	د حضرت محمد ﷺ ماشومتوب	۳۷
۷۵	د رسول الله ﷺ د ځوانۍ دوره	۳۸
۷۷	د حضرت محمد ﷺ بعثت	۳۹
۷۹	د حضرت محمد ﷺ دعوت	۴۰
۸۱	حبشې ته د مسلمانانو هجرت	۴۱
۸۳	يثرېب (مدينې) ته د مسلمانانو هجرت	۴۲

لومړی څپرکی: زموږ هېواد

د څپرکي موخې:

- د خپل گران هېواد سره پېژندگلوي پيدا کړي.
- دولت ته د ټولني د اړتيا پرمفهوم پوه شي.
- د هېواد له ولايتونو سره پېژندگلوي پيدا کړي.
- په ټولنه کې د نظم په راوستلو کې د اساسي قانون رول تشریح کړای شي.
- د افغانستان تاريخي وياړونه بيان کړای شي.
- د دولت د درې گونو قواو په اړه توضيحات ورکړای شي.
- په ټولنه کې د قانون اړتيا درک او د هغه له پلي کولو او تطبيق سره مينه پيدا کړي.

لومړی لوست

زموږ هېواد

پوښتنه: ستاسو په آند، زموږ هېواد په کومه لويه وچه کې موقعيت لري؟

زموږ گران هېواد افغانستان د آسيا د لويې وچې په سوېل کې پروت او د شپږو هېوادونو سره گاونډي دی. شمال ته يې د تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان جمهوريتونه، لوېديځ ته يې د ايران اسلامي جمهوريت، شمال ختيځ ته يې د

چين د خلكو جمهوريت، سوېل او ختيځ ته د پاکستان اسلامي جمهوريت چې د ډيورند په نامه د تپل شوې کرښې په واسطه په نښه شوی گډه پوله لري. زموږ د هېواد پراخوالی (۶۵۲.۰۰۰) کیلو متره مربع او نفوس یې دېرش میلیونو تنو ته رسیږي. افغانستان د طبیعي زېرمو له پلوه د نړۍ د شتمنو او بډای هېوادونو له ډلې شمېرل کېږي. د مختلفو تمدونونو زانگوده او ځلانده تاریخ لرونکی دی. آریانا، خراسان او افغانستان یې تاریخي نومونه دي. افغانستان د جغرافیایي موقعیت له پلوه د منځنۍ آسیا او سوېلي آسیا د هېوادونو ترمنځ په نښلېدونکې مهمې سوداگریزه سیمه کې پروت دي. له دې موقعیت څخه ښه گټه اخیستنه د سوداگریزې پراختیا او زموږ د هېواد د اقتصادي کچې د لوړېدو سبب گرځي.

په ډلو کې د افغانستان گاونډي هېوادونه د نقشي پرمخ ښکاره او د هغو نومونه بیان کړئ.

- ۱- افغانستان له څو هېوادونو سره گاونډی دی؟
- ۲- زموږ د هېواد مساحت څو کیلومتر مربع دی؟
- ۳- د افغانستان په شمال کې کوم هېوادونه دي؟

د افغانستان نقشه په خپلو کتابچو کې رسم او په هغې کې گاونډي هېوادونه په نښه کړئ.

دولت ته د ټولني اړتيا

پوښتنه

څه فکر کوئ، ټولنه دولت ته ولې اړتيا لري؟

ټولنه د انسانانو هغه ټولگی دی چې د ډېرې مودې لپاره په یوه گډه سیمه کې ژوند کوي او په خپلو کې منظم دیني، ټولنیز، اقتصادي، سیاسي او فرهنگي اړیکې لري. هغه خلک چې په یوه هېواد کې ژوند کوي د ملت په نامه یادېږي. ټولنه د قانون د پلي کولو، د نظم ټینګښت، د کورنۍ او بهرني امنیت د راوستلو او د سرغړونو او جرمونو د مخنیوي لپاره دولت ته اړتیا لري. هره ټولنه د خپلو وگړو د چارو د سمون او تنظیم لپاره دولت ته اړتیا لري. دولت د خلکو د خدمتونو، د امنیت د ټینګښت او سوکالی لپاره بېلابېلې ادارې

جوړوي. هېڅ دولت د رئیس او رهبر څخه پرته نشته چې په بېلابېلو سیاسي نظامونو کې د مشر، پاچا، سلطان او یا د ولس مشر په مختلفو نومونو یادېږي. دولت دنده لري چې د ټولني د مختلفو ادارو ترمنځ همغږي راولي او د خلکو په مال، ځان، ناموس او دین باندې د تېري مخنیوی وکړي او که چېرته کوم هېواد د دې هېواد تر واک لاندې خاورې باندې تېري وکړي، له هغه څخه به ساتنه کوي. که چېرته په یوه هېواد کې دولت او نظام نه وي، هغه هېواد د گډوډۍ او بدبختۍ خواته ځي. له هېواد او نظام څخه ساتنه د ټولني د هرغږي دنده ده.

په ډلو کې د دولت او نظام د اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- ټولنه تعریف کړئ
- ۲- ټولنه دولت ته ولې اړتیا لري؟
- ۳- د دولت دندې بیان کړئ؟

د هغې ټولني په اړه چې دولت نه لري، څو کړنې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

اساسي قانون

پوښتنه

ستاسو په فکر، په ټولنه کې د قانون شتون څه گټه لري؟

قوانين هغه مقررات دي چې دولت هغه جور او اعلانوي، ترڅو خلک هغه د ټولني د امن او نظم لپاره مراعات کړي.

هره ټولنه د نظم د رعايت او د بې نظمۍ د مخنيوي لپاره، قانون او مقرراتو ته اړتيا لري. دولت د دولتي ارگانونو او مؤسسو ترمنځ د همغږۍ، د خلکو د حقونو رعايتولو، د سوکاله او آرامه ژوند کولو لپاره قوانين وضع کوي. په يوه هېواد کې ترټولو مهم قانون، د هغه اساسي قانون دی. د هر هېواد د اداره کولو طريقه او تگلاره د هغه هېواد په اساسي قانون کې ځانگړې شوې ده. د ټولني ټول قوانين له اساسي قانون څخه الهام اخلي، له دې امله اساسي قانون د قوانينو د مور په نامه هم نومول شوې ده. د افغانستان لومړنی اساسي قانون د شاه امان الله خان په مهال په ۱۳۰۳ هـ. ش. کال د (اساسي نظام نامې) په نوم د پغمان په لويه جرگه کې تدوين او تصويب شو.

دويم قانون د اساسي اصولنامې په نوم، د نادرشاه د واکمنۍ په مهال، دريم

قانون د محمد ظاهر شاه په مهال ، څلورم قانون د محمد داوود خان د جمهوریت په مهال او پنځم اساسي قانون د دموکراتیک جمهوریت په مهال په کار ولويد. د هېواد اوسنی قانون د ۱۳۸۲ هـ.ش. کال د مرغومي په ۱۴ مه د لويې جرگې لخوا په تصویب ورسید. د افغانستان اساسي قانون، يوه مقدمه، ۱۲ څپرکې او ۱۲۲ مادې لري. د اساسي قانون په دريمه ماده کې راغلي دي: (په افغانستان کې هېڅ قانون نشي کولای د اسلام د سپيڅلي دين د معتقداتو او احکامو مخالف وي) چې دا د هېواد د اسلامي توب ښکارندوی دی. د اساسي قانون موخه د خلکو هوساينه او خوښي، د نظم راوستل او د گډوډۍ له خطر څخه د ټولني ساتنه، د خلکو د حقونو ساتنه، د ظلم مخنيوی، د خپلواکۍ ساتنه او د ټولنيز نظم ساتنه ده. نو له دې کبله د ټولني هرغړی بايد پرقوانينو ځان پوه او له هغه سره سم عمل وکړي، ځکه چې له قانون څخه بې خبري عزر نه منل کېږي.

په ډلو کې د اساسي قانون په اړه بحث وکړئ.

۱- اساسي قانون څه ته وايي؟

۲- په هېواد کې تر ټولو مهم قانون کوم دي؟

۳- ټولنه ولې قانون ته اړتيا لري؟

د افغانستان د اساسي قانون د تاريخچې په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

زموږ دولت

پوښتنه

څه فکر کوئ، د دولت دندې او صلاحیتونه څه دي؟

زموږ د هېواد نظام اسلامي جمهوریت دی. اسلامي توب او وګړنیزتوب زموږ د دولت دوه مهمې ځانګړتیاوې دي، د افغانستان اسلامي جمهوریت په نظام کې د ټولني هوساینه، پرمختګ او نیکمرغي د اسلام د مبین دین د احکامو په رڼا کې، د خلکو د ارادې پر بنسټ منځته راځي.

د افغانستان اسلامي جمهوري دولت د لاندې دريوو قواوو څخه جوړ شوی دی:

۱- مقننه قوه: د هېواد لپاره قانون جوړوي چې له مشرانو جرګې او ولسي جرګې څخه جوړه شوې ده.

۲- اجرائیه قوه: د قوانینو د پلي کیدو او تطبیق دنده پرغاړه لري، او دنده یې له حکومت او خپلواکو ادارو څخه عبارت ده.

۳- قضائیه قوه: له سترې محکمې او نورو محکمو څخه جوړه ده چې دنده یې د عدالت پلې کول او د شخړو حلول دي.

ولسمشر د دولت په سر کې دی او د درې گونو قواو (مقننه، اجرائیه او قضائیه) څخه څارنه کوي. د هرې قوې دندې او صلاحیتونه په اساسي قانون کې ټاکل شوي دي.

پر مور خپل دولت گران دی، تل له هغه سره مرسته کوو او د هغه ملاتړ کوو. له دولت سره د خلکو مرسته او ملاتړ د هېواد د پرمختگ لامل کېږي.

په ډلو کې د درې گونو قواو په اړه خبرې وکړئ.

۱- زموږ دولت کومې ځانگړتیاوې لري؟

۲- د درې گونو قواو نومونه واخلي.

۳- د مقننه قوې دندې کومې دي؟

د خپل دولت په اړه یوه مقاله په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

ملي شورا

پوښتنه

ستاسې په آند، ملي شورا څه اهميت لري؟

ملي شورا مقننه يا قانون جوړونکې قوه ده چې له دوو مجلسونو (ولسي او مشرانو جرگې) څخه جوړه شوې ده. ملي شورا لومړی ځل په ۱۳۱۰ هـ. ش. د محمد نادر شاه په سلطنت کې تاسيس شوه، د افغانستان د ملي شورا غړي د ټاکنو له لارې د خلکو لخوا ټاکل کېږي. د ملي شورا دندې، قانون جوړونه، د اجرائيه قوې څارنه او د خلکو استازيتوب دی. ملي شورا د خپلو فعاليتونو د ښه سمون لپاره کاري ډلې جوړوي چې د کميسيونونو په نامه يادېږي، د ملي شورا هر غړی د دې کاري کميسيونونو څخه د يوه غړيتوب لري.

ټولو تسويد شويو قوانينو او يا نورو موضوع گانو باندې لومړی په کمیسیونونو کې بحث کېږي او بیا د نهایی پریکړې لپاره عمومي مجلس ته وړاندې کېږي. پارلمان د دولت یو بنسټیز رکن او د خلکو د ارادې تمثیل کوونکی دی. پارلمان پر قانون جوړونې سربېره د استبداد مخه هم نیسي.

په ډلو کې د ملي شورا (پارلمان) په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- ملي شورا څه وخت او د کوم پاچا په وخت کې تاسیس شوه؟
- ۲- د ملي شورا صلاحیتونه بیان کړئ.
- ۳- د ملي شورا د کمیسیونونو دندې څه دي؟

د ولسي جرگې په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

ولسي جرگه

پوښتنه

ستاسې په فکر، د خلکو استازي ولسي جرگې ته څرنگه لار مومي؟

د افغانستان د ملي شورا په دوو مجلسونو کې يوه ده. د ولسي جرگې غړي له (۳۴) ولايتونو څخه د خلکو په رايو د پنځو کلونو لپاره ټاکل کېږي. ولسي جرگه (۲۵۰) تنه غړي لري چې د اساسي قانون له مخې د ولسي جرگې د هېڅ غړي عمر بايد له (۲۵) کلونو څخه ټيټ نه وي.

د ولسي جرگې ځينې صلاحیتونه دا دي:

- د قوانینو تصویب
  - د بودجې تصویب
  - وزیرانو ته د اعتماد د رایه ورکول
  - د حکومت د کارونو څارنه
- د ولسي جرگې غړي په خپلوکې د ولسي جرگې رئیس، معاونان او منشي ټاکي
د ولسي جرگې پریکړې د رایو په اکثریت کېږي.

په ډلو کې د ولسي جرگې د صلاحیتونو په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- د ولسي جرگې غړي د څو کلونو لپاره ټاکل کېږي؟
- ۲- د ولسي جرگې اداري هیئت څرنگه ټاکل کېږي؟
- ۳- د ولسي جرگې د غړو مهم صلاحیتونه بیان کړئ.

د ولسي جرگې د صلاحیتونو په اړه څو کړنې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مشرانو جرگه

پوښتنه

څه فکر کوئ، د مشرانو جرگې څو غړي انتصابي دي؟

مشرانو جرگه د افغانستان د اسلامي جمهوریت د ملي شورا له دوو مجلسونو څخه یوه ده. مشرانو جرگه ت ۱۰۲ تنه غړي لري چې دوه ثلثه یې انتخابي او یو ثلث یې انتصابي دي، د دې مجلس یو ثلث د ولایتي شوراگانو له منځه او یو ثلث یې د ولایتونو د ولسوالیو شورگانو څخه ټاکل کېږي او یو ثلث یې چې دوه کسه د معلولانو د استازو او دوه کسه د کوچیانو د استازو په ګډون د ولسمشر لخوا ټاکل کېږي.

د مشرانو جرگې د غړیتوب لپاره باید نوماند د ۳۵ کلونو عمر پوره کړی وي.

د مشرانو جرگې استازي د پنځو کلونو لپاره ټاکل کېږي.

مشرانو جرگه د ولسي جرگې په څېر اداري هېئت لري. مشرانو جرگه، د ځينو چارو په استثنا، هغه صلاحیتونه لري کوم چې ولسي جرگه یې لري. د دولت لخوا د قانون طرح لومړی په ولسي جرگه کې او وروسته په مشرانو جرگه کې په تصویب رسېږي او د جمهور رئیس له امضا وروسته د اجراً وړ کېږي.

د مشرانو جرگه هم تخصصي کمیسیونونه لري. که زموږ خلک هغو کسانو ته رایه ورکړي چې د تقوا لرونکي، وطن پالونکي، تجربه لرونکي او د لوړو زده کړو خاوندان دي او د بشر ضد او مدني حقونو ضد په تور نه دي محکوم شوي نو په دې توگه به موږ یو ځواکمن پارلمان، ښه قانون او قانونمنده او پرمختللي ټولنه ولرو.

په ډلو کې د مشرانو جرگې د دندو په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- د مشرانو جرگې څو غړي انتخابي او څو یې انتصابي دي؟
- ۲- له ولایاتو او ولسوالیو څخه څو کسان مشرانو جرگې ته ټاکل کېږي؟
- ۳- د مشرانو جرگې غړي دې مجلس ته څرنگه لاره مومي؟

د مشرانو جرگې د دندو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کورنې ولیکئ.

اجراییه قوه

پوښتنه

ستاسو په اند، اجرائیه قوه کومې دندې لري؟

اجرائیه قوه یعنې حکومت چې له وزیرانو څخه جوړ دی، د ولسمشر تر ریاست لاندې دنده سرته رسوي.

وزیران د حکومت غړي دي او خپلې دندې د اساسي قانون، نورو قوانینو او تقنیني اسنادو د حکمونو مطابق سرته رسوي.

وزیران د وزارت د مسوولیت تر څنګ، د کابینې د غړي په توګه د ولسمشر او ملي شورا پر وړاندې مسوولیت لري.

وزارت ته د نوماندیدو شرطونه دي:

د افغانستان تابعیت، لوړې زده کړې، تخصص، کاري تجربه، د نیک شهرت درلودل او د ۳۵ کلونو عمر پوره کول، بشري ضد جرمونه نه درلودل او یا له مدني حقونو څخه نه محرومیت.

د اجرائیه قوې ځینې دندې او صلاحیتونه په لاندې ډول دي:
د اساسي قانون، نورو قوانینو او د محکمې د قطعي فیصلو عملي کول، د خپلواکۍ، د هېواد د خاورې له بشپړتیا څخه دفاع، په نړیواله کچه د افغانستان د ملي گټو او حیثیت ساتنه، د عامه نظم ساتنه او د فساد له منځه وړل.

د اجرائیه قوې اهمیت په دې کې دی چې د یوه دولت وده او پرمختګ مخکې له دې چې په نورو قواو پورې تړاو لري، د اجرائیه قوې پورې تړلې دي، ځکه چې د پرمختیایي پلانونو او پرېکړو پیل او پای په همدې قوې پورې اړه پیدا کوي.

په ډلو کې د اجرائیه قوې په اړه خبرې وکړئ.

۱- د اجرائیه قوې مفهوم بیان کړئ.

۲- وزیران کوم ارگان ته مسوول دي؟

۳- وزارت ته د نوماندېدو څو شرطونه ووايئ.

وزارت ته د نوماندېدو څو شرطونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

قضائيه قوه

پوښتنه

ستاسو په اند، قضائيه قوه څه دنده لري؟

قضائيه قوه د دولت يو خپلواک رکن دی چې له سترې محکمې، د استيناف محکمو او ابتداييه محکمو څخه جوړه ده، ستره محکمه د افغانستان د اسلامي جمهوريت د قضائيه قوې په سر کې ځای لري.

د محکمو قاضيان چې د پېښو او قضيو د حلولو دندې پرغاړه لري، د قضيو په څېړنه کې اساسي قانون او نور قوانين تطبیقوي، له دې کبله قاضيان د عدالت په پلي کولو او د دولت د حاکمیت په ټينګولو کې مهم رول او ستر مسؤولیت لري. قاضي په خپلو کړنو کې خپلواک دي او يوازې د اساسي قانون او نورو قوانينو د احکامو تابع دی. هېڅ يوه مرجع حق نه لري چې قاضي د خپلو شخصي

اوا مرو او لارښوونو تابع او هغه خپل اطاعت ته اړه کړي.
قاضيان په ټولنه کې د قضا د دندې په سرته رسولو سره د قانون او عدالت د
تطبيق کوونکي ښه بېلگه او عالي نمونه گڼل کېږي.
که چېرې مسلکي، کار پوهه زړه سواندي، تقوا لرونکي، هېوادپالونکي او د
لوړوزده کړو درلودونکي اشخاص د قضا په مهمو او لوړو برخو کې مقرر شي، نو
د يوې ښې قضايه قوې درلودونکي به واوسو.
د عدالت ټينگښت د قضايه قوې له مهمو دندو څخه گڼل شوی دی.

په ډلو کې د قضايه قوې په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- قضايه قوه له کومو محکمو څخه جوړه ده؟
- ۲- قاضيان د قضيو په څېړنه کې له کومو قوانينو څخه استفاده کوي؟
- ۳- آیا قاضي په خپلو کړنو کې خپلواک دی؟ په دې اړه معلومات ورکړئ.

د قضايه قوې په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د افغانستان ویاړونه

پوښتنه

ستاسې په فکر، افغانستان کوم ویاړونه لري؟

زموږ گران هېواد افغانستان د نړۍ په هېوادونو کې ځانگړی موقف او ځای لري، د جغرافیایي موقعیت له پلوه افغانستان د آسیا په زړه کې او د آسیا جنوبي برخه د هغه له مرکز سره نښلوي.

د افغانستان خلکو د لرغوني تاریخ په درلودلو سره په بشري تمدنونو، په ځانگړې توگه په اسلامي تمدن کې مهم رول لوبولی دی.

د افغانستان خاوره د زرگونو عالمانو، پوهانو، ادیبانو او مشهورو شخصیتونو د پالنې زانگو ده چې هر یو یې په بېلابېلو برخو کې لویې کارنامې سرته رسولې دي، د بیلگې په توگه: نعمان بن ثابت (امام ابوحنیفه (رح)، امام ابن حبان بستي، سلطان محمود غزنوي، ابوریحان البیروني، سنایي غزنوي، شیخ الاسلام

عبدالله انصاري هروي، مولانا جلال الدين محمد بلخي، گوهرشاد بيگم،
کمال الدين بهزاد، اميرعلي شيرنوائي، مولانا عبدالرحمن جامي، حاجي
ميرويس خان هوتک، احمدشاه بابا، پير روښان، سيدجمال الدين افغان،
فيض محمد کاتب، محمود طرزي او په سلگونه نور اديبان او عالمان زموږ د
گران هېواد تاريخي وياړونه دي.

زموږ د خلکو په نورو وياړونو کې يو هم دادي چې د تاريخ په اوږدو کې يې د
پرديو د اسارت او غلامۍ ځنځيرونه هېڅکله نه دي منلي او د خپل ځان او مال
په بدل يې خپله خپلواکي ساتلې ده.

موږ د خپل هېواد افغانستان په لرلو سره پر ځان وياړو او کونښن کوو چې خپلې
تاريخي وياړنې وساتو او په خپلو ښو او لويو کارنامو دا وياړنې لا زياتې کړو.

په ډلو کې د افغانستان د تاريخي وياړونو په اړه خبرې وکړئ.

۱- افغانستان د نړۍ د هېوادونو په قطار کې کوم موقف او مقام لري؟

۲- د افغانستان خلک په کومو تمدنونو کې روښانه رول لري؟

۳- زموږ خلک کوم لوی وياړونه لري؟

د افغانستان د مشهورو شخصيتونو په هکله په خپلو کتابچو کې يوه مقاله وليکئ.

زموږ د هېواد ولایتونه

پوښتنه

ستاسې په فکر، افغانستان څو ولایتونه لري؟

زموږ هېواد افغانستان په ۳۴ ولایتونو وېشل شوی او پلازمېنه یې د کابل ښار دی. هر ولایت څو ولسوالۍ لري. د ټولو ولسوالیو شمېر یې ۳۶۴ ته رسېږي.

د الفبا د تورو په ترتیب سره د ولایاتو نومونه

۱	ارزگان	ترينكوټ
۲	بادغيس	قلعه نو
۳	باميان	باميان
۴	بدخشان	فيض آباد
۵	بغلان	پلخمری
۶	بلخ	مزار شريف
۷	پروان	چاريكار
۸	پكتيا	گردیز
۹	پكتيكا	شرن
۱۰	پنجشیر	بازارک
۱۱	تخار	تالقان
۱۲	جوزجان	شبرغان
۱۳	خوست	خوست
۱۴	دايكندی	نيلي

قلاٲ	زابل	١٥
سرپل	سرپل	١٦
ايك	سمنگان	١٧
غزني	غزني	١٨
چغچران	غور	١٩
ميمنه	فارياب	٢٠
فراه	فراه	٢١
كندوز	كندوز	٢٢
كندهار	كندهار	٢٣
كابل	كابل	٢٤
محمود راقى	كاپيسا	٢٥
اسعدآباد	كونر	٢٦
مهترلام	نغمان	٢٧
پل علم	لوگر	٢٨
ميدان شهر	ميدان وردك	٢٩
جلال آباد	ننگرهار	٣٠
پارون	نورستان	٣١
زرنج	نيروز	٣٢
هرات	هرات	٣٣
لنكرگاه	هلمند	٣٤

فعاليت

په ډلو كې د هېواد د ولاياتو نومونه واخلي او په نقشه كې يې وښايست.

خواب وركړئ

- ١- افغانستان په څو ولايتونو وېشل شوى دى؟
- ٢- د هېواد د ولسواليو شمېر څو دى؟
- ٣- د خپل ولايت د گاونډيو ولايتونو نومونه په نقشه كې وښايست

كورنۍ دنده

د هېواد د نقشې له مخې د خپل ولايت نقشه په خپلو كتابچو كې رسم كړئ.

دویم څپرکی: گاونډي هېوادونه

د څپرکي موخې:

- د پاکستان د اسلامي جمهوري دولت سره پېژندگلوې پيدا کړي.
- د ايران اسلامي جمهوري دولت وپېژني.
- د نقشې پرمخ د تاجکستان څلور خواووې وښودلای شي.
- د ازبکستان د مهمو محصولاتو نومونه واخيستلای شي.
- د ترکمنستان هېواد د نقشې پرمخ پيدا او د مساحت او نفوس پر اړه يې معلومات ورکړای شي.
- له گاونډيو هېوادونو سره پېژندگلوې، دوستی او يو له بل سره د زغم او منلو روحیه د هغوی په وجود کې پياوړي شي.

دولسم لوست

د پاکستان اسلامي جمهوریت

پوښتنه: ستاسو په فکر، د افغانستان ختیځ او سویل لوري ته کوم هېواد دی؟

د پاکستان اسلامي جمهوریت په شمالي نیمه کره کې دی او د آسیا د لویې وچې له سویلي هېوادونو څخه دی چې زموږ د هېواد په ختیځ او سویلي خوا کې د ډیورنډ د تحمیلی کرښې په واسطه بېل شوي دي. شمال ته یې چین، ختیځ ته یې هند، شمال

او لوېدیځ ته یې افغانستان، لوېدیځ ته د ایران او سویل کې د هند سمندر موقعیت لري. د هند سمندر پر غاړه د دې سبب شوي چې زموږ د هېواد زیاتره سوداگریز توکي د کراچۍ د بندر له لارې وارد او صادر شي.

د پاکستان د پراخوالی (۷۹۲۰۰۰) کیلو متره مربع دی او نفوس یې په ۲۰۱۲ م.

کال کې ۱۹۹ میلیونو تنو ته چې زیاتره

یې مسلمانان دي. اټکل شوی و د حکومت ډول یې اسلامي جمهوري دی. له څلورو ایالتونو پنجاب، سند، پښتونخوا او بلوچستان څخه جوړ شوی دی. رسمي ژبې یې اردو او انګلیسي دي. نورې ژبې یې پنجابي، سني، پښتو او پلوخي دي. پلازمېنه (پایتخت) یې د اسلام آباد ښار او نور مهم ښارونه یې پېښور، کراچۍ،

لاهور، راولپنډی، حیدرآباد، فیصل آباد او نور دي. د پاکستان اقلیم د هند د سمندر په زیاترو ساحلي سیمو کې تود او مرطوب، د هېواد په شمالي سیمو کې معتدل او په صحرايي مرکزي سیمو کې تود او وچ دی. کره د پاکستان د خلکو خورا مهم اقتصادي فعالیت دی. ددې هېواد په حاصلخېزو سیمو کې غنم، وریجې، پنبه او داسې نور نباتات کرل کېږي. د پاکستان هېواد د کانونو له پلوه غني دي چې مهم یې اوسپنه، د ډبرو سکاره او د طبیعي گاز زېرمې دي.

په دې هېواد کې د اوبدلو، وربشلو، کیمیاوي سرې د تولید او ماشین آلاتو د صنعت کارخانې شته چې د دغو کارخانو ځینې تولیدات بهرنیو هېوادونو ته هم صادريږي او له بهر څخه نفت، پولاد، کیمیاوي توکي، کرنیز ماشین آلات او نور د اړتیا وړ توکي واردوي. مشهور غریې د هماليا او مشهور سیند یې د سند سیند دي، چې د هماليا له غرونو څخه سر چینه اخلي او د هند سمندر ته توپيږي. د پیسو واحد یې د پاکستانی روپۍ ده. پاکستان هېواد په ۱۹۴۷م کال کې چې د ۱۳۲۶ لمریز کال سره سمون خوري، د هند له هېواد څخه د یوه اسلامي هېواد په نامه را بېل او خپله خپلواکي یې ترلاسه کړه.

په ډلو کې لاندې جدول په خپلو کتابچو کې بشپړ کړئ.

د پاکستان موقعیت	پایتخت	د خپلواکي نېټه	مهم ښارونه	د پیسو واحد	کرنیز حاصلات

- ۱- د پاکستان هېواد د آسیا د لوې وچې په کومه برخه کې پروت دی؟
- ۲- د پاکستان زیاتره خلک د کوم دین پيروان دي؟
- ۳- په پاکستان کې زیات خلک په کومو ژبو خبرې کوي؟

د پاکستان نقشه په زیر سره وگورئ او د مهمو ښارونو نومونه یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د ايران اسلامي جمهوريت

پوښتنه

د ايران اسلامي جمهوريت زموږ د گران هېواد کوم لوري ته پروت دی؟

د ايران اسلامي جمهوريت په شمالي نيمه کره کې د آسيا د لوي وچې له سوېل لوېديځو هېوادونو څخه دی چې زموږ د هېواد لوېديځې خوا ته موقعيت لري.

شمال خوا ته يې ترکمنستان، آذربايجان، ارمنستان، ختيځ ته يې افغانستان او پاکستان، لوېديځ ته يې د ترکيې او عراق هېوادونه دي. همدارنگه په شمال کې د

کسپين له سمندرگي او په سوېل کې د عمان له سمندرگي او د فارس له خليج سره گډه پوله لري.

د دې هېواد پراخوالی (۱۲۴۸۱۹۵) کیلومتر مربع او په ۱۳۹۲ هـ ش کال کې يې د نفوسو شمېر (۷۷) ميليونونه تنه اټکل شوی و. زياتره خلک يې مسلمانان او رسمي ژبه يې فارسي ده. د حکومت ډول يې اسلامي جمهوريت دی. پلازمېنه يې د تهران ښار او نور مهم ښارونه يې: مشهد، اصفهان، تبريز، شيراز، اهواز او کرمانشاه او نور دي.

مهم کرنيز توليدات يې: چای، وريژو، پنبه، غنم، جغندرو، جوار او ډول ډول مېوو، په

خانگړي توگه خرما او پسته ده. په ايران کې د نفتو، گازو، برمي، د اوسپني، ډبروسکرو، مسوه او فيروزي کانونه او داسې نور شته دي. همدارنگه په دې هېواد کې د اوسپني ويلې کولو، کيمياوي صنايعو، موټر جوړولو، د کرنې د ماشين آلاتو، نساجي، فرش او بډلو، بوټ گنډلو، يخچال جوړولو او کاغذ جوړولو صنايعو پر مختگ کړی دی، د دې توليداتو يوه زياته برخه بهر ته هم صادروي او له بهر څخه نقلیه وسايل، ماشين آلات او نور د اړتيا وړ توکي واردوي.

مشهور غرونه يې زاگروس او البرز دي او مشهور سيند يې کارون دي چې د زاگروس له غرونو څخه سرچينه اخلي او د جلي او فرات د سيندونو په گډو او بو (شطرالعرب) کې توپيري. د ايران اقليم د کسپين د سمندرگي په ساحلي سيمو کې مرطوب او زيات باراني دی، خو منځنۍ برخې يې وچ او صحرايي اقليم لري.

زموږ هېواد د ايران اسلامي جمهوريت سره ديني، ژبني، فرهنگي، اقتصادي او سوداگريز دوستانه اړيکې لري. د هېواد يو شمېر صادراتي او وارداتي مالونه د ايراني بندرونو له لارې انتقاليري.

لاندې جدول په ډله ييز کار کې بشپړ کړئ.

د ايران موقعيت	پايتخت	د خپلواکي تاريخ	مهم ښارونه	د پيسو واحد	کرنيز حاصلات

- ۱- د ايران د سترو ښارونو نومونه واخلي.
- ۲- د ايران د کرنيزو پيداوارو نومونه واخلي.
- ۳- ايران ولي د تېلو او گازو د صادرونکو هېوادونو له جملې څخه دی؟

د ايران نقشه په زير سره وگورئ او د مهمو ښارونو نومونه يې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د تاجکستان جمهوریت

پوښتنه

نقشي ته وگورئ، د تاجکستان لوېدیځ ته کوم هېواد پروت دی؟

د تاجکستان جمهوریت د منځنۍ آسیا له هېوادونو څخه دی، زموږ د هېواد

په شمال کې موقعیت لري، غربي او وچې پورې تړلی دی.

شمال ته یې د قرغزستان جمهوریت، ختیځ ته یې د چین ولسي جمهوریت، لوېدیځ ته یې د ازبکستان جمهوریت او سوېل ته یې د افغانستان اسلامي جمهوریت پروت دی.

په ۱۳۷۰ لمریز کال کې د پخواني

شوروي اتحاد ړنگیدل، د تاجکستان او نورو جمهوریتونو د خپلواکۍ لامل شو. پراخوالی یې (۱۴۳۱۰۰) کیلو متر مربع او نفوس یې په ۲۰۱۴ میلادي کې (۸) میلیونه تنه اټکل شوی و. د دې هېواد وگړي مسلمانان دي. په فارسي او روسي ژبو خبرې کوي.

د هېواد پلازمېنه یې د دوشنبې ښار او نور مشهور ښارونه یې خجند، کولاب او قرغان تپه دي.

د تاجکستان غرنۍ او لوېدیځې سیمې ډېر اورښت لري او نورې سیمې یې وچ اقلیم لري چې په ژمي کې سړې او په دویمې کې تودې او وچې وي.

د تاجکستان مهم کانونه د ډبروسکاره، آلمونیم، سرب، اوسپنه او سره زر دي.

صنعتي مهم توليدات يې اوسپنه، منسوجات، کيمياوي توکي او د برېښنا سامان الات دي. مهم صادرات يې المونيم، پنبه او د برېښنا انرژي ده. مهم واردات يې نفت، طبيعي گاز، غلې او نور د اړتيا وړ توکي دي.

ددې هېواد کرنيز محصولات ډول ډول غلې دانې، وريژي، سابه، پنبه او مېوې دي. مشهور سيندونه يې سپردريا(سيحون)، آمو دريا(جيحون)، سرخ آب او نور دي مشهور غرونه يې په شمال کې زرافشان، آلاي، ترکستان او په سوېل کې د پامير لوړه سطحه موقعيت لري.

زموږ هېواد د تاجکستان د جمهوريت سره ديني، ژبني، فرهنگي، اقتصادي او سوداگريز دوستانه اړيکې لري. زموږ د هېواد سوداگريز اړيکې له تاجکستان سره د شېرخان بندر له لارې عملي کېږي.

لاندي جدول په ډلو کې په خپلو کتابچو کې بشپړ کړئ.

د تاجکستان موقعيت	پايخت	دين	ژبه	مشهور ښارونه	مشهور سيندونه	صنایع

- ۱- تاجکستان څه وخت خپله خپلواکي تر لاسه کړه؟
- ۲- د تاجکستان د هېواد څلور خواوې ووايست.
- ۳- د تاجکستان د کرنيزو حاصلاتو نومونه واخلي.

د تاجکستان د هېواد نقشه په زير سره وگورئ او د مهمو ښارونو نومونه يې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د ازبکستان جمهوریت

پوښتنه

څه فکر کوئ، ازبکستان د آسیا د لویې وچې او زموږ د هېواد په کومه برخه کې پروت دی؟

ازبکستان هم د منځنۍ آسیا له هېوادونو څخه دی چې زموږ د هېواد شمال خوا ته پروت دی. شمال او لوېدیځ ته یې د قزاقستان جمهوریت، سوېل ته یې د افغانستان او ترکمنستان جمهوریتونه، ختیځ ته یې د تاجکستان او قرغزستان جمهوریتونه موقعیت لري.

په ۱۳۷۰ لمریز کال کې یې

د پخواني شوروي اتحاد تر ړنگیدلو وروسته خپله خپلواکي تر لاسه کړه. پراخوالی یې (۴۴۷۴۰۰) کیلومتره مربع دی. د نفوسو شمېر یې (۲۶) میلیونو تنو ته رسېږي. د دې هېواد خلک ازبکان دي. رسمي ژبه یې ازبکي او په روسي او فارسي ژبو هم خبرې کوي. د دې هېواد زیاتره خلک مسلمانان دي او د حکومت ډول یې جمهوري دی.

د تاشکند ښار د دې هېواد پلازمېنه ده، سمرقند، بخارا او اورگنج یې مشهور ښارونه دي.

د ازبکستان اقلیم وچ دی ژمی یې لنډ او اوړی یې اوږد تود او وچ وي. د دې هېواد په ختیځ کې لوړ غرونه او په مرکزي او لوېدیځو برخو کې یې پراخې دښتې دي. مشهور سیندونه یې سپردریا او د آمو سیندونه دي چې دواړه د ارال

په جهيل کې توييري.

په دې هېواد کې پنبه او وريژي کرل کېږي او د اوربسمو د چنجانو روزنې زيات پرمختگ کړی دی، ازبکستان د نړۍ د پنبې د ستر توليدونکو هېوادونوله ډلې څخه شمېرل کېږي. د پولاد جوړولو، نساجۍ، برښنايي سامان آلاتو او خوړو موادو صنعت په دې هېواد کې ښه پرمختگ کړی دی. د دې هېواد مهم کانونه د ډبروسکاره، سره زر، مس، يورانيم دي او د نفتو او طبيعي گازو ښې زېرمې هم لري.

مهم صادرات يې پنبه، سره زر، سپښين او ورېښمين ټوکړان، د برښنا انرژي، معدني سرې، غذايي محصولات، ماشين آلات او داسې نور دي. واردات يې ماشين آلات، فلزي پرزه جات، د خوړو توکي، کيميايي محصولات او نور د اړتيا وړ توکي دي.

زموږ هېواد د ازبکستان له جمهوريت سره ديني، ژبني، فرهنگي، اقتصادي او سوداگريز دوستانه اړيکې لري. زموږ د هېواد سوداگريزې اړيکې له ازبکستان سره د حيرتان بندر له لارې ترسره کېږي.

لاندي جدول په ډله ييز کار کې په خپلو کتابچو کې بشپړ کړئ.

د ازبکستان موقعيت	پایتخت	دين	ژبه	مشهور ښارونه	مشهوره سيندونه

- ۱- ازبکستان ولې نورو هېوادونو ته پنبه صادروي؟
- ۲- ازبکستان کې د صنعت کومو ډولونو ښه پرمختگ کړی دی؟ نومونه يې واخلي.
- ۳- ازبکستان څه وخت خپلواک شو؟

د ازبکستان نقشه په زېر سره وگورئ او د مهمو ښارونو نومونه يې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د ترکمنستان جمهوریت

پوښتنه

څه فکر کوئ، د ترکمنستان جمهوریت زموږ د هېواد په کومه خوا کې موقعیت لري؟

ترکمنستان هم د منځنۍ آسیا له هېوادونو څخه دی او زموږ د هېواد په شمال کې

پروت دی. دا هېواد د شمال

ختیځ له خوا د ازبکستان، د

شمال له خوا د قزاقستان،

د سوېل ختیځ له خوا د

افغانستان او سوېل لوېدیځ

له خوا د ایران له هېواد سره

ګډه پوله لري. د ترکمنستان

هېواد په ۱۳۷۰ لمریز کال

کې له پخواني شوروي اتحاد

څخه خپله خپلواکي تر لاسه

کړه. د دې هېواد پراخوالی (۴۸۸۱۰۰) کیلومتره مربع دی. نفوس یې پنځه میلیونو

تنو ته رسېږي. خلک یې مسلمانان دي او زیاتره یې په ترکمني او روسي ژبو خبرې

کوي.

د ترکمنستان پلازمېنه د عشق آباد ښار دی او نور مشهور ښارونه یې ترکمن آباد (چارجو)،

مرو، ترکمن باشي او نور دي.

د ترکمنستان اقلیم صحرايي دی. ۹۰ سلنه خاوره یې د قراقرم دښتې نیولې ده. د

دې هېواد په لوېدیځ کې د اورښت اندازه ۴۰۰ میلی متره او په شمال کې له ۸۰ میلی

مترو شخه نه زیاتیري. ترکمنستان ډېرې شاري اوارې دښتې لري، نو ځکه د منځنۍ آسیا د ډېره وچه سیمه گڼل کېږي.

د دې هېواد مشهور سیندونه مرغاب، هریرود (تجن) او آمودي. د ترکمنستان دولت د آمود سیند د اوبو یوه برخه د ترکمن باشي د کانال په واسطه چې د آمود سیند اوبه یې د مرغاب او هریرود سیندونو سره نښلوي د هېواد سوېل ته غځولي چې له امله یې د پنبې پراخه کروندې منځ ته راوړي دي.

د دې هېواد خلک مسلمانان او زیاتره خلک یې د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي. د پنبې د حاصلاتو له پلوه نړیوال شهرت لري. مهمې لاسي صنعت یې دغالیو اوبدل دي. ترکمنستان د گازو او نفتونو بې زېرمې لري. مهم صادرات یې: پنبه، سپښین ټوکران، غالی، نفت، طبیعي گاز، کیمیايي محصولات، د برښنا انرژي اود حیواني محصولاتو ډولونه دي. واردات یې ماشین الات، تجهیزات، نساجي، کیمیايي اود خوړو توکي او نور دي. زموږ هېواد د ترکمنستان له جمهوریت سره دیني، ژبني، فرهنگي، اقتصادي او سوداگریز دوستانه اړیکې لري. زموږ د هېواد سوداگریزې اړیکې ترکمنستان سره دا قینې او تورغندی د بندرونوله لاري عملي کېږي.

فعالیت

لاندي جدول په دله ییز کار کې په خپلو کتابچو کې بشپړ کړئ.

د ترکمنستان موقعیت	پایتخت	دین	ژبه	مشهور ښارونه	مشهوره سیندونه	صنایع

څواب وړ کړئ

- ۱- د ترکمنستان د زیاتره خلکو شغل څه شی دی؟
- ۲- د ترکمنستان د صادراتي توکو نومونه واخلي.
- ۳- د ترکمنستان مشهور سیندونه کوم دي؟

کورنۍ دنده

د ترکمنستان نقشه په زیر سره وگورئ اود مهمو ښارونو نومونه یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د چین د خلکو جمهوریت

پوښتنه

نقشي ته وگورئ او د چین گاونډي هېوادونه پېدا کړئ .

د چین ولسي جمهوریت د آسیا د لویې وچې په ختیځ او د آرام سمندر په لوېدیځ کې د (۹۵۷۲۹۰۰) کیلو متره مربع په پراخوالي د آسیا د لویې وچې ډېر پراخ او د نړۍ دریم ستر هېواد دی او زموږ له هېواد سره په شمال ختیځه برخه (واخان) کې ګډه پوله لري. د شمال له خوا په مغولستان، د شمال ختیځ له خوا په روسیې، د ختیځ له خوا

د شمالي کوریا، ژېړسمندرګي، د ختیځ چین سمندرګي، د سوېل له خوا د سوېلي چین سمندرګي، ویتنام، لائوس، میانمار(برما)، هند، بوتان، نیپال، د لوېدیځ له خوا په هند، پاکستان، افغانستان، تاجکستان، قرغزستان او شمال لوېدیځ له خوا د قزاقستان له هېواد سره ګډه پوله لري.

چین د نړۍ زیات نفوس لرونکی هېواد دی چې د نفوسو شمېر یې په ۲۰۱۱م. کال کې یو ملیارد او درې سوه پنځوس ملیونو تنو ته رسېده. د چین د خلکو دین بودیزم، کنفیسیوس، اسلام او نور دی. د سکيانګ په ایالات کې اکثریت خلک یې مسلمانان دي. پلازمېنه یې پیکنگ (بیجن) او مشهور ښارونه یې شانګهای، چنگتو، هاربین، هانګ کنگ اونوردی. رسمي ژبه یې چینایي ده. د چین د هېواد کرنیز محصولات وریژي، غنم، وربشې، پنبه، چغندر او داسې نور دي. مهم کانونه یې د ډبروسکاره، اوسپنه، بوکسیت(المونیم)، قلعي، مگنیزیم، جست او نور دي، د نفتو او طبیعي ګازو ښې زېرمې هم لري.

په دې هېواد کې د موټر جوړولو، بېرې جوړولو، ټوکر جوړولو، کرنيزو ماشين آلاتو، د برېښنايي سامان آلاتو، او پلاستيکي لوبڼو صنعت زيات پر مخگ کړی دی. چين د نړۍ دسترو صنعتي هېوادونو له ډلې څخه دي چې تقريباً د نړۍ ټولو هېوادونو ته ډول ډول توکي صادروي. مهم صادرات يې برېښنايي سامان آلات، ماشين آلات او پرزه جات، جامې، بوټان، نفتي توکي، پلاستيکي توکي، فولاد، چيني لوبڼي او داسې نور دي. واردات يې پرمختللي تکنالوژي، برېښنايي ماشين آلات، اومه صنعتي توکي، نفت او داسې نور د اړتيا وړ شيان دي.

چين د خپلې پراختيا او سمندر ته د نږدې والي او ليرې والي د سيمو له کبله څو ډوله اقليم لري. شمالي برخې يې سوړ ژمی او معتدل اوړی لري. سويلي سيمې يې معتدل ژمی، اوږد تود او مرطوب اوړی لري، ختيځې برخې يې سمندري تود نمجن اقليم او لوېديځې برخې يې وچ اقليم لري. د چين ډېر اوږده سيندونه د يانگ تسه کيانگ او هوانگهو دي. او نامتو غرونه يې هماليا، کونلون، تيانشان او نور دي.

افغانستان له چين سره دوستانه اړيکې لري. هغه هېواد ته پنبه، وری، پوستکي او وچه مېوې صادروي او له هغه هېواد څخه چای، منسوجات، تعميراتي توکي، کاغذ، پلاستيکي لوبڼي، راډيو، ټيپ ريکاردر، تلویزيون، کمپيوټر، ماشين آلات او داسې نور، واردوي.

لاندي جدول په ډله ييز کار کې په خپلو کتابچو کې بشپړ کړئ.

د چين جمهوريت موقعيت	پلازمېنه	کرنيز حاصلات	ژبه	مشهورښارونه	هغه توکي چې د چين له هېواد څخه زموږ هېواد ته راوړل کېږي.

- ۱- د چين آب و هوا په ژمي کې څنگه دی؟
- ۲- چين ته زموږ د هېواد صادرات څه شی دي؟
- ۳- موږ له چين څخه کوم شيان هېواد ته راواردوو؟

د چين نقشه په ځير سره وگورئ او د مهمو ښارونو نومونه يې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

درېم څپرکی: سوله او ملي يووالي

د څپرکي موخې:

- د ملي يووالي په مفهوم پوه شي.
- د امنیت او سولې په اړیکه پوه شي.
- رسنيز اخلاق وپېژني.
- د ملکیتونو د ساتنې لارې چارې تشریح کړای شي.
- د ماشومانو حقونه توضیح کړای شي.
- د انسان کرامت ته درناوی او د قانون له پلي کولو سره لیوالتیا پیدا کړي.

اتلسم لوست

ملي يووالی

پوښتنه: ستاسې په آند، د یوه هېواد خلک ولې ملي يووالي ته اړتیا لري؟

ملي يووالی، د يوې ټولنې د خلکو اتحاد او يو موټي توب ته وايي چې په ملي پېښو، قضیو او د هېواد او دولت د دفاع لپاره سره متحد وي. د اسلام سپېڅلي دين د افغانستان د خلکو د ملي يووالي بنسټ دی. الله (جَلَّ جَلَالُهُ)، مسلمانانو ته د يووالي او له اختلاف او تفرقي څخه د لرې والي امر کړی دی. د خلکو يووالي د يوې ښې ټولنې ځانگړتيا ده. مور ټول مسلمانان يو او پر يوه

خدای (جَلَّ جَلَالُهُ) عقیده لرو، پیغمبر مو یو، آسمانی کتاب مو یو او قبله مو یوه ده. له دې کبله باید یو له بل سره متحد او د ورور گلوی په فضا کې ژوند وکړو او د هېواد د آبادۍ او پرمختګ لپاره هڅه او کوشش وکړو. ملي یووالی زموږ د خلکو اړتیا ده. په یووالي او سولې سره په هېواد کې امنیت ټینګیدای شي. په آرامه فضا کې د خلکو لپاره د تعلیم، کار او هوساینې لار هوارېږي.

په ډلو کې د ملي یووالي په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- ملي یووالی څه ته وايي؟
- ۲- خدای (جَلَّ جَلَالُهُ) مسلمانانو ته د یووالي په باره کې څه امر کړی دی؟
- ۳- ملي یووالی څه گټې لري؟

د ملي یووالي د گټو په اړه څو کړنې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

سوله او امنيت

پوښتنه

ستاسې په آند، سوله له امنيت څخه پرته امکان لري؟

امنيت د سولې په فضا کې منځته راځي، يوازې په هغې ټولنه کې چې سوله ټينگه وي، خلک يې په روغه جوړه کې ژوند کوي، د امنيت د ټينگښت امکان ډېر وي. نو سوله او امنيت يوله بل سره ملګري دي. د سولې او امنيت ترسيوري لاندې د انسان کرامت ساتل کېږي، د انسانانو حقوق لاسته ورځي او په ټولنه کې عدالت راځي. له دې کبله سوله د ټولني آرامه فضا ده چې په هغې کې مصونيت، عدالت او خپلواکي د ټولني د خلکو په مرسته منځته راځي. د مصونيت معنا په امن کې ژوند کول دي، يعنې که چيرته امن نه وي، د

انسان ژوند له خطر سره مخامخ کېږي.

عدالت، برابری او انصاف ته وايي، کله چې برابري او انصاف شتون ولري د انسانانو اړیکې سره نېټې وي، یو له بل سره مرسته کوي او ترمنځه یې برابري راځي.

خپلواکي، خپلواک ژوند کولو او آزاد کار کولو ته وايي. خپلواکي باید د اسلام او قانون په چوکاټ کې وي، ترڅو نورو ته د ستونزو لامل نه شي، ډېر جنایتونه، گډوډی، ناامنی او بې عدالتی د سولې له نه موجودیت څخه منځته راځي. د صلحې په فضا کې د هېواد ځوانان زده کړو او علمي پرمختګونو ته لاس رسی پیدا کوي. په ټولنه کې د حق او عدالت راوستل سولې او امنیت ته اړتیا لري.

په ډلو کې د سولې او امنیت په اړه سره خبرې وکړئ

- ۱- سوله او امنیت یو له بل سره څه اړیکه لري؟
- ۲- سوله څه ته وايي؟
- ۳- امن (مصونیت) څه شی دی؟

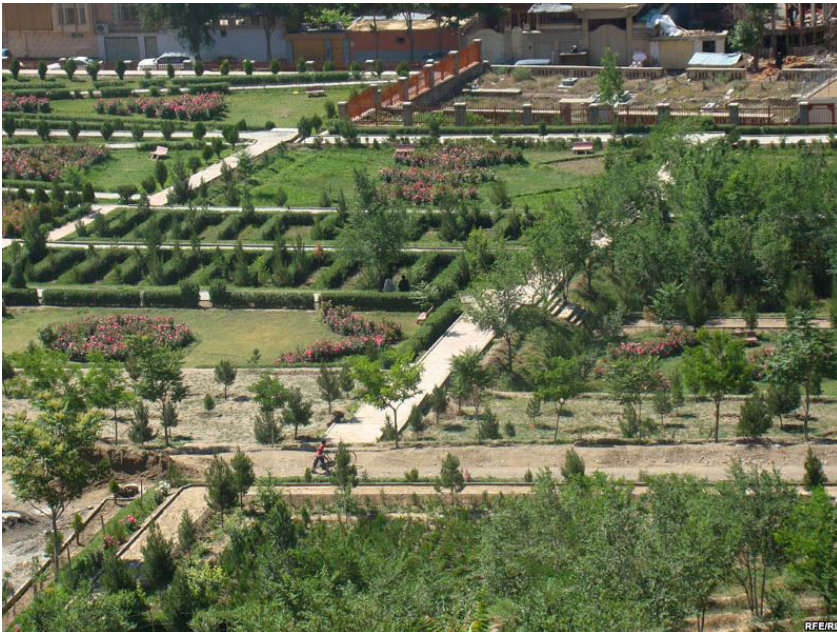

د سولې د اهمیت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

عامه ملکیت

پوښتنه

ستاسو په آند، عامه ملکیت کومو شیانو ته ویل کېږي؟

عامه ملکیت ځمکې، غرونو، دښتو، ځنگلونو، دولتي فارمونو، پارکونو، سړکونو، کانونو، طبیعي زېرمو، فابریکو، دولتي بنسټونو، تعلیمي او خدمتي موسسو، لرغونو آثارو او داسې نورو ته وايي.

لرغوني آثار، د یوه ملت د فرهنګي شتمنیو، د نیکونو د یادگارونو او د ملي ویاړونو یوه مهمه برخه ده. هېڅوک حق نه لري چې د هېواد تاریخي او لرغوني آثار لکه: ودانۍ، برجونه، منارونه او داسې نور وران او له منځه یوسي. د اسلام

شریعت او د دولت قوانین هیچاته حق نه ورکوي، هغه ځمکې چې په ملت پورې اړه لري غصب کړي. په مرکز او ولایاتو کې د ځمکې او کورونو وېشل د دولت له خوا د قانون او ښاري پلان سره سم ترسره کېږي. هیڅوک حق نه لري چې عامه ملکیت غصب کړي او شخصي گټه ترې واخلي. مور باید عامه ملکیت وساتو او له هغې څخه د شخصي گټې لپاره استفاده ونه کړو.

په ډلو کې د عامه ملکیت په اړه سره خبرې وکړئ.

۱- عامه ملکیت کومو شیانو ته وايي؟

۲- د غاصبانو په وړاندې د دولت دنده څه شی ده؟

۳- آیا لرغونو آثارو ته عامه ملکیت ویلی شو؟

د غاصبانو په وړاندې زموږ مسوولیت څه دی؟ په دې اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

رسنیز اخلاق

پوښتنه

ستاسې په آند، رسنیز اخلاق څه اهمیت لري؟

ورځپاڼه، مجله، راډیو، تلویزیون، انټرنټ او داسې نورو ته رسنۍ وايي. رسنۍ د اطلاعاتو، پیامونو او معلوماتو د لېږد وسیله ده.

رسنیزو نړۍ د خلکو پر فکرونو ډېره اغیزه اچولې او د ټولنو په ښه والي او اصلاح کې مهم رول لري، هغه آداب او ارزښتونه چې رسنۍ یې باید په خپلو خپرونو کې په پام کې ونیسي، رسنیز اخلاق ورته ویل کېږي. هغه موضوع گانې چې باید په رسنیزو اخلاقو کې مراعات شي دا دي: رښتینولي، د معلوماتو او خبرونو سمون، برابری، امانت او له هغو کړنو څخه ډډه چې د اسلامي ارزښتونو او ملي گټو پرضد وي.

د هېواد رسنۍ باید هڅه وکړي چې د لاندنیو مطالبو له خپرونو څخه ډډه وکړي:

- هغه مطالب چې د اسلام د دین له احکامو سره مغایر او نورو ادیانو او

مذاهبو ته سپکاوی وي.

• د داسې مطالبو خپرول چې د اشخاصو د سپکاوي، شرمولو، تورنولو او داسې نورو لامل شي، د تاوتریخوالي، جگړې او داسې نورو مطالبو تبلیغ چې د اسلام د دین د ارزښتونو او د اساسي قانون د احکامو مخالف او د جزا قانون هغه جرم گڼلی وي.

• د داسې خپرونو نشر او خپرول چې د ټولني د وگړو او په ځانگړې توگه د ماشومانو او تنکیو ځوانانو اخلاقي سلامتیا ته زیان رسوي.

د هېواد د رسنیو په خاصه توگه د تلویزیون، کیبلي شبکې او انټرنټ دنده داده چې داسې موضوع گانې نشر او تبلیغ کړي چې خلک ملي او اسلامي پیوستون، نېکو اخلاقو او د نورو د حقونو درناوی ته وهڅوي. د خلکو او ملتونو ترمنځ اتحاد او یووالی منځته راولي او په خلکو کې د سولې، ترقی او یو تریله د مرستې کولو ذهنیت روښانه کړي. ځوانان ښوونې او روزنې او لوړو زده کړو ته وهڅوي، ترڅو زموږ هېواد د پرمختگ لوړو پوړونو ته ورسېږي. موږ باید د رسنیو د گټورو او علمي برنامو څخه گټه واخلو.

په ډلو کې د رسنیو اخلاقو په اړه سره خبرې وکړئ.

۱- رسنی څه شی ده؟

۲- کومو موضوع گانو ته رسنیز اخلاق ویل کېږي؟

۳- رسنی باید کومو مطلوبو څپاره نه کړي؟

رسنی څه اهمیت لري، په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د انسان کرامت

پوښتنه

ستاسې په آند، د انسان کرامت څه ته وايي؟

انسان د عزت څښتن دی او حق لري چې په ټولنه کې په درناوی ژوند وکړي، هېڅوک حق نه لري چې په خبرو او کړنو د هغه حیثیت تر پښو لاندې کړي. انسانان، بسځې دي که نارینه، مشران دي که ځوانان، فقیر وي او که شتمن، معلول وي او که جوړ، ټول د درناوی وړ دي.

د خلکو د حیثیت او مقام ساتنه باید د ارگانونو، سازمانونو، د اجتماعي او خدماتي بنسټونو په پلانونو او طرحو کې په نظر کې ونیول شي. یعنې د هغوی لومړنۍ اړتیاوې، په تصمیم نیولو کې آزادي او د هغوی روحي او ټولنیز امنیت خوندي شي.

په کومه ټولنه کې چې د انسان حقونه او کرامت مراعات شي خلک یې هوساینې

او برياليتوب ته رسيږي، ټولنيز مصيبتونه، فقر او نورې انساني ستونزې کمږي. ټول انسانان خپلواک نړۍ ته راځي او داسې حقوق لري چې نه شو کولای هغوی له خپلو حقونو څخه محروم کړو، څرنگه چې انسان په ټولنه کې د دولت تر سيوري لاندې ژوند کوي، نو حکومت دنده لري چې د هغوی د حقونو او انساني کرامتونو درناوی او ساتنه وکړي. څرنگه چې د اساسي قانون په يوه ماده کې راغلي دي: «د انسان آزادي او کرامت له گواښ څخه مصون دي. دولت د انسان د درناوی، آزادي او د کرامت په ساتنه کې مکلف دی».

ټولنه هغه وخت پرمختګ کوي چې د ټولو انسانانو انساني کرامت ته درناوی وشي.

په ډلو کې د انسان د حقونو او کرامت په اړه خبرې سره وکړئ.

۱- د انسان د کرامت معنا څه ده؟

۲- حکومت د انسان د حقونو او کرامت د ساتلو په وړاندې څه مسوولیت لري؟

۳- څرنگه کولای شو يو تر بله انساني کرامت څنگه مراعاتولی شو؟

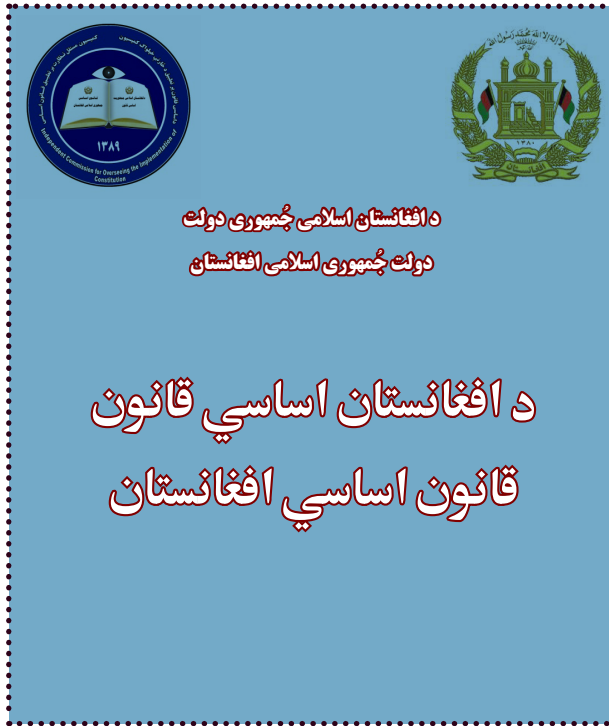

د انسان د کرامت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د قانون رعايت

پوښتنه

ستاسې په آند، د قانون رعايت څه گټه لري؟

ستاسې په ښوونځي کې هر څوک يوه ځانگړې دنده لري؛ د بېلگې په توگه، ښوونکي د مهال وېش له مخې زده کوونکو ته لوست وايي. د ښوونځي مدير او سرښوونکي د لايحې له مخې خپلې دندې ترسره کوي. تاسې د ښوونځي د نظم د ساتلو لپاره بايد ځينې مقررات مراعات کړئ:

• په ټاکلي وخت په ښوونځي کې حاضر او سئ.

• د لوست پر مهال ښوونکي ته ځير شئ.

• د ښوونکي له اجازې پرته له ټولگي څخه ونه وځي.
په ښوونځي کې د مقرراتو نه مراعتول د بې نظمۍ لامل کېږي.
همدارنگه، که په ټولنه کې قانون پلي او مراعات نشي ټولنه د گډوډۍ خواته
ځي، نا امني او جرمونه منځته راځي.
قانون ځکه اهميت لري چې له مور سره مرسته کوي او مور ساتي.
دولت او خلک مکلف دي چې قانون پلي او مراعات کړي، چې خلک په امن
او امنيت کې ژوند وکړي.

په ډلو کې د قانون د رعایتولو په اړه سره خبرې وکړئ.

- ۱- د ښوونځي د قوانینو او مقرراتو څو بېلگې بیان کړئ.
- ۲- انسان له قانون څخه پرته ژوند کولای شي؟
- ۳- د قانون اهميت بيان کړئ.

که قانون په ټولنه کې رعایت نشي څه به پېښ شي؟ په دې اړه څو کورنې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د ماشومانو حقونه

پوښتنه

ستاسې په فکر، ټولنې ته روغ ماشومان څنگه وړاندې کولی شو؟

انسان د ماشومتوب په پړاو کې له هر وخت څخه ډېرې څارنې، مرستې او ملاتړ ته اړتیا لري. ماشوم د ژوند په لومړيو کې له هغو پېښو څخه چې د ده ځان په خطر کې اچوي، بې خبره وي. مشران او په ځانگړي توگه د ماشوم مور او پلار، له هغو ناروغيو او خطرونو څخه چې د ماشوم ژوند گواښوي، د ساتنې مسؤليت لري.

ماشومان، زوی وي يا لور، برابر حقونه لري او هيڅوک نشي کولای چې د هغوی په وړاندې له تاوتریخوالي او بې رحمۍ څخه کار واخلي. ماشومان باید

د بسوونې، روزنې، محبت، تفریح او د څارنې او ساتنې له حقونو څخه برخمن وي، ترڅو په راتلونکي کې یو سالم او ښه شخصیت ترې جوړ او هېواد ته د خدمت وړ شي.

د اسلام سپېڅلي دین د ماشومانو پر حقونو ډېر پام او ټینګار کړی دی. اسلام ماشوم ته د حقوقي او بشري کرامت له نظره د یوه لوی انسان په سترګه ګوري، له دې کبله پکار ده چې د اسلام د دین د احکامو او ارزښتونو سره سم د ماشوم حقونو ته پاملرنه وکړو او په دې لاره کې د اسلام د سپېڅلي دین لارښوونې په پام کې ونیسو.

الله (جَلَّ جَلَالُهُ) د کهف د سوريې په (۴۲) آیت کې فرمایلي دي: « مال او اولادونه د دنيوي ژوند بڼایست او ښکلا ده». د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد(صلى الله عليه وسلم) د ماشومتوب نړۍ د جنت په څېر ګڼلې او فرمایي: « ماشومان د جنت پتنگان دي.»

په ډلو کې د ماشوم د حقونو په اړه خبرې وکړئ.

۱- د ناروغیو او خطرونو په وړاندې د ماشوم د ساتنې په لومړني سر کې څوک دي؟

۲- د ماشومانو حقونه کوم دي؟

۳- الله (جَلَّ جَلَالُهُ) د ماشومانو په اړه څه فرمایلي دي؟

د ماشومانو د حقونو په اړه څوکرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د ښځو حقونه

پوښتنه

ستاسو په فکر، ښځې کوم حقونه لري؟

رسول الله (صلي الله عليه وسلم) فرمايلي دي: له تاسو څخه ښه او غوره کس هغه دی چې له خپلې مېرمنې سره ښه چلند کوي او زه هم له خپلې مېرمن سره ترهرچا

ښه چلن کوم. بل ځای فرمايي: له الله (جَلَّ جَلَّالُه) څخه وويپرئ او پر ښځو ظلم مه کوئ. ښځې هم د نارينه وو په خير د الله (جَلَّ جَلَّالُه) بنده گانې دي، د الله (جَلَّ جَلَّالُه) پر وړاندې يوشانته مسؤوليتونه لري او د قانون په وړاندې هم يوشان دي.

د ښځو مهم حقونه دا دي:

- نوم: د هر ماشوم (هلک يا نجلۍ) لومړی حق پر هغه د ښه نوم اېښودل دي.
- روزنه او پالنه: د ماشومې لور او زوی مهم حق د هغې ښه پالنه او روزنه ده، رسول الله (صلي الله عليه وسلم) فرمايلي دي: چاچې خپلو لونو ته ښه روزنه او پالنه ورکړه، د هغه ځای جنت دی.
- تعليم: حکومت او کورنۍ بايد د نجونو تعليم ته ځانگړې پاملرنه وکړي، ترڅو په آسانۍ سره وکولای شي پوهه تر لاسه کړي. رسول الله (صلي الله عليه وسلم) فرمايي: علم په هر مسلمان او مسلماني ښځې فرض دی.

- واده: هره لور د اسلام له اصولو سره سم د واده حق لري، د اسلام مبارک دين د بنځو خرڅول، په بدو کې ورکول او له خوښې پرته ودول يې منع کړي او ناروا عمل يې گڼلی دي.

- نفقه: هره بنځه په خپل خاوند د هغه د وس سره سم د نفقې حق لري.

- کار: هره بنځه د اسلام له اصولو سره سم د کار کولو حق لري.

- ميراث: هره بنځه د ميراث حق لري.

- انتخاب: هره بنځه د انتخابدلو حق لري او هم د خپلې خوښې کانديد ته رایه ورکولای شي.

بنځه د درناوي ورده او هېڅوک ورسره د بد چلند حق نه لري، که چېرې مور له بنځو سره ښه چلند وکړو بې له شکه به ښه کورنۍ او سالمه ټولنه ولرو.

په ډلو کې د بنځو د حقونو په اړه بحث وکړئ.

۱- رسول الله (صلي الله عليه وسلم) د بنځو په اړه څه ويلي دي؟

۲- د بنځو د ځينو حقونو نومونه واخلي.

۳- د بنځو د تعليم په اړه رسول الله (صلي الله عليه وسلم) څه فرمايلي دي؟ بيان يې کړئ.

د بنځو د ښوونې او روزنې په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

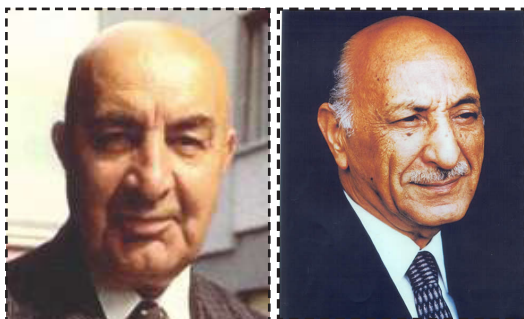
څلورم څپرکي: له (۱۳۵۲ - ۱۳۸۳ لمریز کال) پوري د افغانستان مهمې پېښې

د څپرکي موخې:

- له ۱۳۵۲ څخه تر ۱۳۸۰ لمریز کلونو پېښو سره پېژندگلوي پيدا کړي
- د بڼ د غونډې په اړه معلومات ترلاسه کړي
- لنډ مهاله اداره او انتقالي دولت سره جلا کړای شي
- د انتخاباتو په مفهوم پوه شي
- د هېواد پارلماني جوړښت تشریح کړای شي
- د بېړنۍ لويې جرگې په مفهوم پوه شي
- د هېواد د بيا رغونې سره ليواله شي

شپږويشتم لوست

له ۱۳۵۲ څخه تر ۱۳۷۱ پوري د افغانستان پېښو ته يوه لنډه کتنه

پوښتنه: څه فکر کوئ، چې د افغانستان

لومړني ولسمشر څوک و؟

د ۱۳۵۲ لمریز کال د چنگاښ له میاشتي څخه وړاندې په افغانستان کې مشروطه شاهي نظام و چې وروستنی

ټولواک یې محمد ظاهر شاه و.

د ۱۳۵۲ لمریز کال د چنگاښ په ۲۶ مه نېټه سردار محمد داوود خان د یوې کودتا په ترڅ کې د چارو واگې په لاس کې ونيولې او د شاهي نظام پر ځای یې جمهوري نظام اعلان کړ. محمد داوود خان د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور (غويي) تر میاشتي پوري د افغانستان ولسمشر و.

د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د میاشتي په اوومه نېټه نور محمد تره کي د یوې نظامي کودتا په ترڅ کې د چارو واگې په لاس کې واخیستې او د خپل رژیم نوم یې د افغانستان د خلق دموکراتیک جمهوریت کېښود. نور محمد تره کي د ۱۳۵۸ لمریز کال د وري تر میاشتي پوري د دولت په مشرتابه کې پاتې شو او په گوند کې دننه د راولاړ شوي اړو دور په پایله کې د حفیظ الله امین په دستور ووژل شو.

حفیظ الله امین د ۱۳۵۸ لمریز کال د وري له میاشتي څخه د همدغه کال د مرغومي تر میاشتي پوري د درېوو میاشتو او څو ورځو لپاره د افغانستان د خلق

د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا د مشر په توګه د چارو واکې په لاس کې درلودې. د حفیظ الله امین حکومت د ۱۳۵۸ لمریز کال د مرغومي د میاشتي په شپږمه د وخت د شوروي اتحاد د پوځ په مستقیم یرغل له منځه یوړل شو.

د ۱۳۵۸ لمریز کال د مرغومي په شپږمه د وخت د شوروي اتحاد سرو لښکرو بېرک کارمل له له ځانه سره راووست او هغه یې د انقلابي شورا د رئیس په توګه وټاکه. بېرک کارمل هم د خپل حزب د سیاستونو تطبیقولو ته ادامه ورکړه او د ۱۳۶۵ لمریز کال د غويي تر میاشتي پورې په واک کې پاتې شو.

په شوروي اتحاد کې د سیاست د بدلون په راتګ سره بېرک کارمل له واک څخه ګوښه او ډاکټر نجیب الله د هغه پر ځای واک ته ورسید.

ډاکټر نجیب الله د ۱۳۶۵ لمریز کال د غويي له میاشتي څخه د ۱۳۷۱ لمریز کال د وري تر میاشتي پورې د افغانستان د دولت چارې په واک کې درلودې.

په ډلو کې د بڼې لورې جملې له کین لورې جملو سره داسې ونښلوی چې د هغو بشپړه معنا لاس ته راشي.

- محمد داود خان
- د افغانستان لومړني ولسمشر و.
- د ۱۳۵۷ لمریز کال د کودتا په پایله کې
- ډاکټر نجیب الله زموږ د هېواد ولسمشر و.
- د ۱۳۶۵ څخه تر ۱۳۷۱ لمریز کال پورې
- نور محمد تره کي واک ترلاسه کړ.

- ۱- د پخواني شوروي لښکرو کوم کال زموږ په هېواد یرغل وکړ؟
- ۲- د حفیظ الله امین حکومت چا له منځه یووړ؟
- ۳- محمد ظاهر خان ته د افغانستان وروستنی شاه ولې ویل کېږي؟

په جمهوریت باندې د شاهي نظام د بدلیدو په اړه څو کړنې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

له ۱۳۷۱ څخه تر ۱۳۸۰ لمریز کاله پورې د افغانستان پېښو ته یوه لنډه کتنه

پوښتنه

څه فکر کوئ چې د پخواني شوروي اتحاد سور لښکر زموږ له هېواد څخه څرنگه وایستل شو؟

کله چې د نور محمد تره کې په مشرۍ د افغانستان د خلق دموکراتیک جمهوریت چې د پخواني شوروي اتحاد له ملاتړ څخه برخمن و رامنځته شو، چې د اسلام د دین سره یې دښمني درلوده او د هېواد د بچیانو په وژلو او سکجنه کولو یې پیل وکړ، د هېواد د متدینو خلکو جهاد د حاکم رژیم پر ضد پیل شو او وروسته له هغه چې زموږ پر خاوره، د شوروي اتحاد پوځي ځواکونو یرغل وکړ، د خلکو جهاد زور واخیست.

د شوروي سور لښکر چې د افغانستان د خلکو له کلک مقاومت سره مخ شو، له کلونو جگړو او وړانیو څخه وروسته د افغانستان پرېښودو ته اړ شو چې په پایله کې سور پوځ د ډېرو تلفاتو او درنو زیانونو د لیدو له امله د ۱۳۲۷ لمریز کال د سلواغې په ۲۶ مه نېټه له افغانستان څخه ووت. د پخواني شوروي اتحاد د پوځونو له وتلو وروسته، مجاهدینو د ډاکټر نجیب الله له رژیم سره هم مخالفت ښکاره کړ او خپل جهاد او مبارزو ته یې دوام ورکړ او د هغه رژیم یې د پخواني شوروي پلوي وگاڼه. د وخت د شوروي اتحاد د لښکرو تر وتلو وروسته د نجیب الله حکومت درې کاله نور هم دوام وکړ، تر هغه چې مجاهدین کابل ته راننوتل او د ۱۳۷۱ لمریز کال د غويي په اتمه نېټه یې سیاسي واک تر لاسه کړ. د ۱۳۷۱ لمریز کال د غويي (ثور) په اتمه پروفیسور حضرت صبغت الله مجددي د پېښور د پریکړې په اساس د یوې لنډ مهالې دوه میاشتني دورې لپاره د افغانستان د اسلامي دولت مشرتوب په غاړه واخیست.

د حضرت صبغت الله مجددي د دوه میاشتني لنډ مهالې دورې له بشپړیدو وروسته

د ۱۳۷۱ لمريز کال د چنگاښ (سرطان) په مياشت کې استاذ برهان الدين رباني د افغانستان د اسلامي دولت مشرتوب ترلاسه کړ. نوموړي د خپل حکومت په دوره کې دنده درلوده چې د آزادو او هر اړخيزو ټاکنو زمينه برابره کړي، خو د هغه مهال د ستونزمنو شرايطو او د مجاهدينو ترمنځ د جگړو د دوام له امله، د دې کار په ترسره کيدو بريالی نه شو او د ۱۳۷۵ لمريز کال د تلې تر مياشتې پورې يې خپل حکومت ته دوام ورکړ.

د ۱۳۷۵ لمريز کال د تلې په مياشت کې د طالبانو د تحريک په لاس د کابل د ښار د نيولو وروسته ملا محمد عمر مجاهد واک ته ورسيد او د افغانستان اسلامي امارت يې اعلان کړ. نوموړي د ۱۳۸۰ لمريز کال په لړم (عقرب) مياشت کې له واکه لرې شو او د هېواد په سياسي تاريخ کې نوې پاڼه پرانيستل شوه.

په ډلو کې د ښي لورې جملې له کيڼ لورې جملو سره داسې ونښلوی چې صحيح مفهوم ورکړي.

- حضرت صبغت الله مجددي
- د طالبانو پرمهال د افغانستان د دولت نوم و.
- د ۱۳۷۱ لمريز کال د چنگاښ په مياشت کې
- استاذ برهان الدين رباني واک ته ورسيد.
- د افغانستان اسلامي امارت
- د مجاهدينو د حکومت لومړنی مشر و.

- ۱- په افغانستان کې د خلکو د جهاد لاملونه څه وو؟
- ۲- استاذ برهان الدين رباني په کوم کال واک ته ورسيد؟
- ۳- کابل په کوم کال د طالبانو لاس ته ولويد؟

د افغانستان د خلکو د جهاد په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

په هېواد کې د دريو وروستيو لسيزو د پېښو او بدلونونو پايلې

پوښتنه

ستاسو په فکر، زموږ په هېواد کې د جگړو او وړانيو لاملونه څه وو؟

زموږ هېواد د درې لسيزو (له ۱۳۵۲ څخه تر ۱۳۸۰ لمریز کال) په اوږدو کې د سياسي بدلونونو او د بېلابېلو رژيمونو د تجربو شاهد و. دا بدلونونه او ناآرامۍ زموږ د خلکو د بدبختيو او د هېواد د وړانيو لامل وگرځيدل.

- کابو دوو ميليونو وگړو خپل ژوند له لاسه ورکړ او زموږ ډېر هېوادوال معلول شول.

- د پنځو ميليونو په شاوخوا کې وگړي د خپل وطن پرېښودو او مهاجرت ته اړ شول.

- ښارونه او کلي ويجاړ او يا ډېر زيانمن شول.

- دولتي ودانۍ، سړکونه، پلونه، فابريکې، کرنيز او د اوبو لگولو تاسيسات، د اوبو او برېښنا شبکې، د روغتيايي خدمتونو مرکزونه او ترانسپورتي سيستم يا خو وړان او يا هم ډېر زيانمن شول.

- د هېواد تاريخي آثار او کلتوري ارزښتمن ميراثونه، لکه: موزيمونه او تاريخي ابدات ويجاړ او يا خو تر ډېره حده زيانمن شول.

- د هېواد اقتصادي او ټولنيز پرمختگ په تېه ودرېد.

- خلک له ستونزو، لکه: بېکارۍ، ولگه او بې وزليو سره مخامخ شول.

- جنگي او اخلاقي جرمونه ډېر شول او د خلکو بنسټيز او مدني حقونه تر پښو

لاندې شول.

- ډېر عالمان او ښوونکي په شهادت ورسيدل.
- د ډېرو ښوونځيو ودانۍ يا خو وړانې او يا هم زيانمنې شوې.
- د ښوونې او روزنې د کيفيت کچه راټيټه شوه.
- د هېواد په ډېرو سېموکې د ماشومانو او ځوانانو لاس ښوونځي، ښوونې او روزنې ته نه رسېد او ډېر خلک نالوستي پاتې شول.
- له دې امله اړېنه ده چې افغانان په اتحاد او اتفاق سره ملي وحدت پياوړی کړي او د پوهې په تر لاسه کولو د جگړې وړانې او ويجاړې بېرته ودانې او افغانستان پر يوه پرمخ تللي هېواد بدل کړي.

- په ډلو کې د لاندنيو موضوعاتو په اړه خبرې وکړئ:
- په افغانستان کې د جگړې تاوانونه.
- د سولې اوبووالي گټې

- ۱- زموږ هېواد په کورنېو جگړو کې کوم تاوانونه وکړل؟
- ۲- زموږ د هېواد د جگړو د دوام لاملونه څه وو؟
- ۳- د هېواد د آبادۍ او پرمختگ لپاره څه بايد وکړو؟

په دې اړه چې شو د خپل هېواد وړانۍ څنگه ودانې کړو؟ خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

د بُن غونډه

پوښتنه

څه فکر کوئ، د بُن غونډه ولې جوړه شوه؟

په افغانستان کې د شخړو د له منځه وړلو، د ملي روغې جوړې د پلي کولو، د تلپاتې سولې د راوستلو، د بشري حقونو د رعایتولو او د یوه پراخ بنسټه ملي حکومت د جوړولو په موخه، د افغانانو د بېلابېلو سیاسي ډلو استازي د ۱۳۸۰ لمریز کال د لیندۍ په میاشت کې د آلمان د بُن په ښار کې، سره راغونډ شول. په پای کې دغه غونډه د ملګرو ملتونو د استازي الاخضر الابهیمي تر مشرۍ لاندې جوړه او له ډېرو خبرو اترو وروسته لاندې پریکړو ته ورسېدل:

- د شپږو میاشتو لپاره د لنډ مهالې ادارې جوړول.
- د بېړنۍ لویې جرګې پرانیستل او د ۱۸ میاشتو لپاره د "انتقالي" حکومت جوړول.

چې په دې موده کې به اساسي قانون تدوين، ټاکنې به تر سره او انتخابي حکومت به جوړ شي.

- د امنيت د راوستلو په موخه په افغانستان کې د نړيوالو ځواکونو استقرار او ځای پر ځای کېدل.

- د نړېوالې ټولنې په مرسته د افغانستان بيا رغاونه.

- له ټولو هېوادونو، په تېره بيا له گاونډيو هېوادونو، سره د افغانستان د حکومت د دوستانه اړيکو ټينگښت.

په ډلو کې د ښ د غونډې په اړه خبرې وکړئ

۱- د ښ غونډه د کومو موخو لپاره جوړه شوه؟

۲- د ښ غونډه له کومو ډلو څخه جوړه شوې وه؟

۳- د ښ په غونډه کې لڼد مهاله اداره او انتقالي حکومت د څه مودې لپاره تصويب شوي وو؟

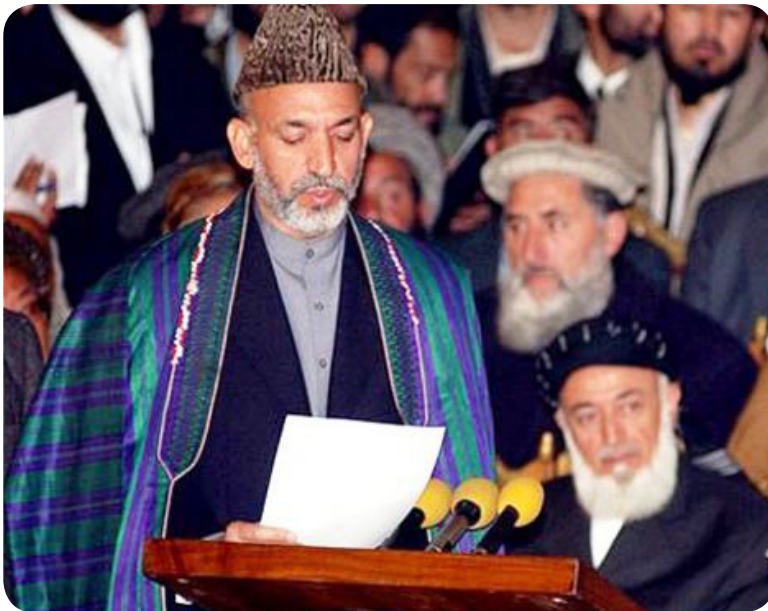

د ښ د غونډې د پرېکړو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

لنډمهاله اداره

پوښتنه

څه فکر کوئ چې لنډ مهاله اداره څرنگه رامنځته شوه؟

څنگه چې په تېر لوست کې مو ولوستل، د ۱۳۸۰ لمریز کال د لیندۍ (قوس) په میاشت کې د ملګرو ملتونو په مشرۍ د آلمان په بُن ښار کې د افغانانو تر منځ د سولې خبرې پیل شوې او د حامد کرزي تر مشرۍ لاندې د افغانستان د لنډ مهالې ادارې په جوړیدلو پای ته ورسېدې.

د ۱۳۸۰ لمریز کال د جدي په لومړۍ نېټه د استاد برهان الدین رباني په مشرۍ له

اسلامي دولت څخه د بناغلي حامد کرزي په مشرۍ لنډ مهالې ادارې ته واک رسماً ورولېږديد او نوې کابينې کارپيل کړ.

په دې دوره کې د نجونو او هلکانو پر مخ د ښوونځيو، مدرسو او پوهنتونونو دروازې پرانيستل شوې او ښځې په دولتي ادارو کې له کار کولو او زده کړو څخه برخمنې شوې. د ۱۳۴۳ لمریز کال اساسي قانون د بن د تړون لیک په اساس د اجرا وړ شو. غیر دولتي موسسو خپل دفترونه په کابل کې پرانيستل او د هېواد بیا رغونه پیل شوه.

په دې اړه چې ولې لنډ مهاله اداره رامنځته شوه؟ په ډلو کې خبرې وکړئ.

- ۱- په افغانستان کې د لنډمهالې کابينې چارې څه وخت او د چا په مشرۍ پیل شوې؟
- ۲- د افغانستان د اسلامي دولت واک له چا څخه حامد کرزي ته ولېږدول شو؟
- ۳- د لنډمهالې ادارې له جوړېدو کوم کارونه پیل شول؟

د لنډ مهالې ادارې په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

بېړنی لویه جرگه

پوښتنه

ستاسو په فکر، بېړنی لویه جرگه څرنگه منځته راغله؟

د افغانستان د خلکو له مهمو او لرغونو دودونو څخه یو هم جرگې او لویې جرگې دي چې د هېواد د مهمو ستونزو د حل لپاره جوړېږي. د بڼ د پرېکړو پر اساس د افغانستان د راتلونکي د تعیین، د ملي یووالي د ټینګښت او د ستونزو د حل او فصل په موخه په ۱۳۸۱ لمریز کال د غبرګولي له ۲۱ مې څخه تر ۳۰ مې نېټې پورې د کابل پولتخنیک پوهنتون کې د (۱۵۰۰) تنو په ګډون بېړنی لویه جرگه جوړه شوه.

د بېړنی لویې جرگې د پرېکړو مهم ټکي دا وو:

- لنډ مهالې اداره دې واک د افغانستان انتقالي اسلامي دولت ته وسپاري.

د لنډ مهالې ادارې مشر حامد کرزی د ۱۸ میاشتو لپاره د انتقالي اسلامي دولت د رئیس په توګه وټاکل شو.

د افغانستان د انتقالي اسلامي دولت د ریاست وړاندې شوې کابینه تأیید شوه. -
پرېکړه وشوه چې په دې موده کې به د هېواد اساسي قانون د لویې اضطراري جرګې په واسطه تصویب شي او حکومت ته دنده وسپارل شوه، چې په ځانګړي توګه د هېواد د بیا رغونې کړنلاره، ترتیب او د هغې د عملي کولو لپاره اقدام وکړي.

په ډلو کې د لویې بېړنۍ جرګې په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- د لویې بېړنۍ جرګې د استازو شمېر څو تنه و؟
- ۲- لویه بېړنۍ جرګه په کوم ځای کې دایره شوه؟
- ۳- په بېړنۍ لویه جرګه کې کومې پرېکړې وشوې؟

د بېړنۍ لویې جرګې په اړه خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

د افغانستان انتقالي اسلامي دولت

پوښتنه

پوهېږئ، چې د افغانستان انتقالي اسلامي دولت څرنگه منځ ته راغی؟

بُن د تاريخي غونډې د تړون او د ۱۳۸۱ لمریز کال د بېړنۍ لويې جرگې د پرېکړو پر بنسټ لنډ مهالي ادارې خپل ځای د افغانستان انتقالي اسلامي دولت ته پرېښود. د لنډ مهالي ادارې مشر حامد کرزی د لويې جرگې له خوا د رایو په اکثريت د افغانستان د انتقالي اسلامي دولت د مشر په توگه وټاکل شو. د افغانستان انتقالي اسلامي دولت ډېرې دندې درلودې چې دلته يې ځينې مهمې يې دا دي:

- د لويې جرگې له خوا د اساسي قانون تصویب.
- د خپلواکو او عادلانه ټاکنو ترسره کول.

- د نويو پيسو بانکنوټونو، چاپول او وېشل.
- د بشر د حقونو د خپلواک کمېسيون جوړول.
- د ترهگرۍ، نشه ييزو توکو او جناياتو پر وړاندي مبارزه کول.
- د نړۍ له ټولو هېوادونو، په ځانگړي توگه، له گاونډيو هېوادونو سره د دوستانه او سوله ييزو اړيکو ټينگول.
- د ملي اردو جوړول.
- عمومي بې وسلي کول.

د افغانستان د انتقالي اسلامي دولت د دندو په اړه په ډلو کې خبرې وکړئ.

- ۱- د افغانستان انتقالي اسلامي دولت څه وخت منځته راغی؟
- ۲- د افغانستان د انتقالي اسلامي دولت مهمې دندې بيان کړئ.
- ۳- لنډ مهالې ادارې خپل ځای په کوم کال د افغانستان انتقالي اسلامي دولت ته پرېښود؟

د افغانستان د انتقالي اسلامي دولت د جوړښت په اړه څو کورنې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د هېواد د بيارغونې پيل

پوښتنه

د بيارغونې کلمه مو کله اوريدلې ده؟

بيارغونه د هغو شيانو د بيا جوړولو معنا لري چې له منځه تللي وي او يا د استفادې وړ نه وي، لکه: پلونه، ښوونځي، سړکونه او داسې نور.

په خواشيني سره د تپل شوو جگړو او بهرنيو هېوادو د لاس وهنو له امله د ښارونو ارتباطي لارې، سوداگري، صنايع، پوهنه، کرنه، مالداري او د هېواد نورو توليدي بنسټيز تاسيسات يا په بشپړه توگه له منځه لاړل او يا هم ډېر زيانمن شول. د ښارونو د غونډې له جوړېدو وروسته چې د هغه پر اساس زموږ په هېواد کې نوی نظام جوړ شو. نړيوالې ټولنې ژمنه وکړه چې د افغانستان په بيا رغونه کې زموږ د هېواد له خلکو سره مرسته وکړي.

د حامد کرزي په مشرتوب د لنډ مهالې ادارې له جوړښت وروسته د نړۍ ځينې

هېوادونو د افغانستان د حکومت ترڅنګ زموږ د هېواد بيارغاونې او ودانۍ ته ملا وتړله چې ځينې بيلگې يې دا دي:

د زرګونو کيلو مترو سړکونو او د ښارونو ترمنځ د لويو لارو جوړول او پخول، د روغتونونو، ښوونځيو، پوهنتونونو، د برښنا د بندونو، مخابراتو، فابريکو او د هېواد د هوايي ډګرونو جوړول.

د هېواد د بيارغاونې په موخه د نړيوالې ټولنې ژمنې او د مرستو دوام د هېواد د بيارغاونې لپاره يوشه فرصت ګڼل کيږي چې ساری يې په تېر مهال کې لږ په سترګو کيږي. په دې توګه د هېواد د بيارغاونې بهير له پلان سره سم دوام وموند او ورانۍ په ودانۍ بدلې شوې.

موږ بايد کوبنس وکړو چې خپل هېواد د نورو هېوادونو ته له احتياج څخه راوباسو، ليک او لوست ته مخه وکړو او خپل هېواد په خپل همت سره ودان کړو.

د هغو بيارغاونو په اړه چې تراوسه زموږ په هېواد کې شوې دي په ډلو کې خبرې وکړئ.

۱- بيا رغاونه څه ته وايي؟

۲- د جګړې په کلونو کې ز موږ د هېواد کوم تاسيسات زيانمن شول؟

۳- موږ د خپل هېواد د آبادۍ په وړاندې څه مسؤوليتونه لرو؟

ستاسو په سيمه کې دولتي او غير دولتي مؤسساتو (انجوانو) څه کارونه ترسره کړي دي؟

د جمهوري رياست ټاکنې

پوښتنه

ستاسو په فکر، زموږ د هېواد لومړنی منتخب ولسمشر څرنگه و ټاکل شو؟

د جمهوري رياست په موخه د افغانستان خلکو لومړنی خپلواکي او عادلانه ټاکنې په ۱۳۸۳ لمریز کال کې تجربه کړې. دا ټاکنې د ۱۳۸۳ لمریز کال د تلې د میاشتي په ۱۸ مه د ملگرو ملتونو د استازو او د جمهوري رياست د کانديدانو د استازو په وړاندې تر سره شوې. په دې انتخاباتي مبارزو کې ۱۸ تنو فعال گډون وکړ. دا ټاکنې په يوه آزاده او آرامه فضا کې ترسره شوې.

افغان نارینه او ښځې د هېواد د ولسمشر د ټاکنو په موخه د رایې ورکولو ځایونو ته ولاړل او خپلې رایې یې صندوقونو کې واچولې. د ټاکنو خپلواک کمیسیون د رایو له شمېرنې وروسته د ۱۳۸۳ لمریز کال د لړم د میاشتې په ۱۳ مه اعلان وکړ چې حامد کرزی له ۵۰٪ څخه د زیاتو رایو په ترلاسه کولو سره ټاکنې گټلې دي. په دې توگه، حامد کرزی د اساسي قانون د ۲۱ مې مادې په اساس د پنځو کلونو لپاره د افغانستان د اکثریتو خلکو له خوا د هېواد د لومړني منتخب ولسمشر په توگه وټاکل شو.

په دې اړه چې څرنگه یو تن د خپل استازي په توگه وټاکو په ډلو کې خبرې وکړئ.

- ۱- د هېواد د جمهوري ریاست لومړنی ټاکنې په کومه نېټه ترسره شوي؟
- ۲- د جمهوري ریاست په ټاکنو کې څو تنو ځانونه نوماند کړي وو؟
- ۳- د ټاکنو پایله کله اعلان شوه او پایله یې څه وه؟

د ولسمشرۍ د ټاکنو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

پنجم څپرکي: د اسلام تاريخ

د څپرکي موخې:

- د اسلام څخه مخکې د عربستان له اقتصادي او ټولنيز حالت سره پيژندگلوې پيدا کړي
- کعبه شريفه وپيژني
- د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) د ماشومتوب او ځوانۍ له دورې سره پيژندگلوې پيدا کړي
- د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) د ژوند په اړه معلومات ترلاسه کړي
- د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) د بعثت او دعوت په اړه معلومات حاصل کړي
- مدينې منورې ته د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) او د مسلمانانو هجرت تشریح کړای شي
- د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) اخلاق او کړنې د خپل ژوند سرمشق وگرځوي
- د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) د غزاگانو په اړه توضيحات ورکړای شي
- د مکې د فتحې او د حضرت محمد ﷺ د رحلت په اړه معلومات وړاندې کړای شي.

پنځه دېرشم لوست

له اسلام څخه وړاندې د عربستان ټولنيز او اقتصادي حالت

پوښتنه: څه فکر کوئ، له اسلام څخه وړاندې د عربستان حالت څرنگه و؟

د اسلام د سپيڅلي دين له ظهور څخه وړاندې د عربستان د ټاپو وزمې خلک زياتره په دښتو او ځينو يې په ښارونو، بانډو او د سمندر په څنډو کې ژوند کاوه. د هرې قبيلې وگړو له يوه مشر څخه چې د شيخ په نامه يادیده اطاعت کاوه. هغه خلکو چې په دښتو کې ژوند کاوه د اوبانو، مېړو او وزو په ساتنه کې بوخت و او په هر ځای کې به يې چې د څړ ځايونه وموندل، هلته به تلل. د څارويو له شيدو، غوښو، پوستکو او وړيو څخه به يې د ژوندانه اړتياوې پوره کولې. هغو خلکو چې په ښارونو او بانډو کې ژوند کاوه، ځينې يې په سوداگرۍ بوخت و او د اړتيا وړ توکي به يې له يمن او شام څخه خپلو سيمو ته راوړل او هلته به يې پلورل.

مکه چې د عربستان تر ټولو مهم ښار و، د يمن، شام او حبشې د سوداگريزې لارې په سر کې پرته وه او له دغه ښار څخه هرلورې ته سوداگريزې لارې غزیدلې وې.

هغه مهال په عربستان کې ټول واک د نارینه وو په لاس کې و او ښځو ته پوره حق نه ورکول کېده هغوی د معمولي توکو په څېر خرڅېدلې، د لوڼو درلودل یې عیب گانه او هغوی به یې په خاورو کې ژوندۍ خښولې. هر څوک به چې ځواکمن و هر څه به یې په واک کې و او نور به له هر څه نه یې برخې و. د هغوی په منځ کې په ورو ورو خبرو جگړه کېدله او څوک به چې په جگړه کې مغلوب شو، کور به یې لوټ کیده او خپله به د مریي په څېر خرڅیده. دهغې وخت عربان د علم او تمدن څخه یې برخې وو، هغه مهال، د هغو په منځ کې ناوړو کارونو دود درلوده او پرهغو کارونو یې وېار کاوه، خو سره له دې، مېرانه، سخاوت، وفا او مېلمه پالنه هم د هغوی په منځ کې موجود وو.

له اسلام څخه وړاندې د عربستان د خلکو د اقتصادي حالت په اړه په ډلو کې بحث وکړئ.

- ۱- د مکې ښار چیرته دی؟
- ۲- په عربستان کې له اسلام څخه وړاندې له ښځو سره څرنگه چلند کېده؟
- ۳- هغو عربو چې په ښارونو کې ژوند کاوه، په کومو کارونو بوخت وو؟

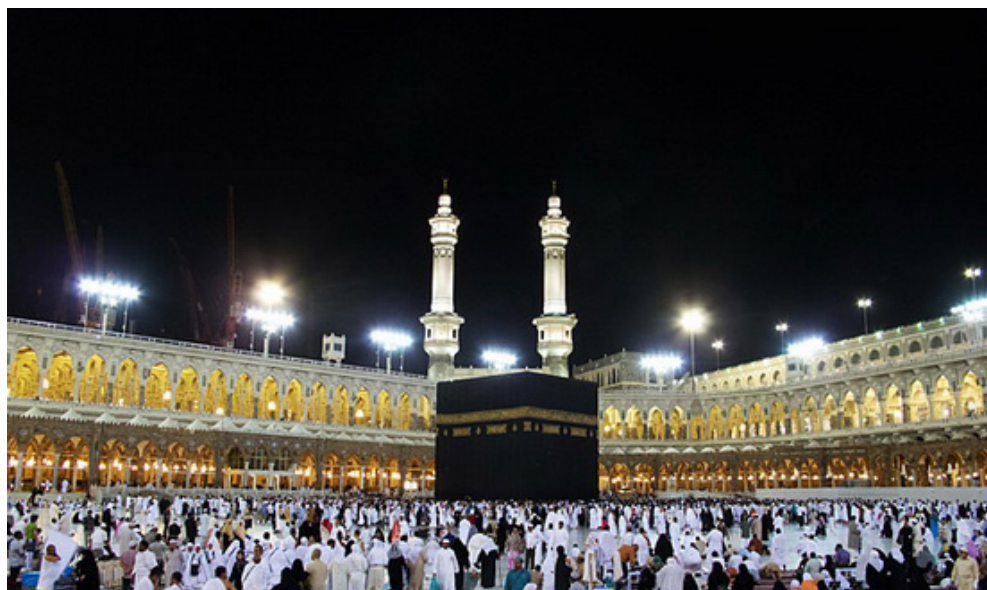

له اسلام څخه وړاندې د عربستان د ټاپو وزمې د حالاتو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

کعبه شریفه

پوښتنه

ستاسو په فکر، له دیني اړخه کعبه شریفه څه اهمیت لري؟

حضرت ابراهیم (ع) د خدای (جَلَّ جَلَّالُهُ) په امر کعبه شریفه ودانه کړه چې هلته د لوي خدای (جَلَّ جَلَّالُهُ) عبادت وشي او د مسلمانانو د یووالي سمبول وي. په لومړیو کې د عربستان د ټاپووزمې اوسیدونکي د ابراهیم (ع) لارویان وو او د خدای (جَلَّ جَلَّالُهُ) په وحدانیت یې ایمان درلود، خو د وخت په تېریدو د مکې او د هغې د شاوخوا دسیمو خلکو بت پرستي پیل کړه، هغوی به چې کومې مجسمې له ډبرو، لرگیو او فلزاتو څخه جوړولې هغه به یې په کعبه کې اېښودلې او د هغو عبادت به یې کاوه، هرې قبیلې به ځانگړي بت درلود، چې له دې امله کعبه د ټولو قبیلو د زیارت ځای و.

د قريشو د قبيلې خلكو هم د نورو قبيلو په شان بتان لمانځل او په خرافاتو يې عقیده درلوده. د قريشو اشرافو هم د بت لمانځنې څخه ننگه كوله، ځكه چې هغوى به د سوداگريزو كاروانونو له تگ او راتگ او له هغو سوغاتونو څخه چې هغوى به بتانو ته ډالۍ كولې گټه پورته كوله.

د مكې اوسيدونكي په سوداگريو بوخت وو او ځينو يې د كعبې شريفې اړوندې چارې پرمخ بوولې. د بني هاشم قبيلې د حاجيانو لپاره د اوبو، ډوډۍ او د نورو اړينو شيانو د چمتو كولو دنده په غاړه درلوده. همدارنگه د حج په موسم كې به يې حاجيانو ته اسانتياوې برابرولې او دا كار يې ځانته وياړ گانه.

مكه معظمه د كعبې د شتون له كبله د ډېر اهميت لرونكې ده او كعبه شريفه د مسلمانانو قبله او د هغوى د يووالي سمبول دى، د حج فريضه چې د اسلام د سپېڅلي دين يو مهم ركن دى هلته ادا كېږي.

په ډلو كې د كعبې شريفې په اړه خبرې وكړئ.

۱- كعبه شريفه چا ودانه كړه؟

۲- قريشو كوم كار په سرته رسولو وياړ كاوه؟

۳- د مكې مشركانو به خپل بتان چېرته اېښودل؟

د كعبې شريفې د اهميت په اړه څو كرنبي په خپلو كتابچو كې وليكئ.

د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) ماشومتوب

پوښتنه

ستاسو په فکر، د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) د ماشومتوب مهال څرنگه و؟
حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) د عبدالله زوی، د عبدالطلب لمسی، د بني
هاشمو له قبیلې او موریې بي بي آمنه نومیده. په ۵۷۱ م کال، د فیل له پېښې
څخه یو کال وروسته وزېږید.

د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) پلار عبدالله په هغه سفر کې چې د ده له زېږیدو
څخه مخکې یې یثرب (مدینې) ته کړی و، ناروغ او په مدینه منوره کې وفات شو.
کله چې رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د عربو د هغه مهال د دود له مخې، چې
خپل نوی زېږیدلی ماشومان به یې د شیدو ورکولو او د ښې روزنې لپاره له ښارونو
څخه بېدیاو ته لېږل، بي بي آمنې هم رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د شېدو ورکولو
لپاره حلیمې سعديې ته وسپاره. رسول الله (صلی الله علیه وسلم) څلور کاله د بني سعد
په قبيله کې له حلیمې سعديې سره تېر کړل.

کله چې رسول الله (صلی الله علیه وسلم) شپږ کلن شو، مور یې (بي بي آمنه)
وفات شوه، له هغه وروسته یې نیکه (عبدالطلب) د هغه پالنه او ساتنه په غاړه
واخیسته او په اته کلنۍ کې یې نیکه هم وفات شو، له هغه وروسته یې تره
ابوطالب ترخپلې پالنې او روزنې لاندې ونيوه.

ابوطالب چې یو سوداگر و په ځینو سفرونو کې به یې حضرت محمد
(صلی الله علیه وسلم) هم له ځان سره بوو.

رسول الله (صلى الله عليه وسلم) چي د ماشومتوب له مهاله د نښو اخلاقو او صفاتو
څښتن و، هېڅکله يې داسې کار نه دی کړی چې هغه د ادب او مېړانې خلاف
وي.

که مور د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) اخلاق او صفات په ځان کې را
ژوندي او عمل پرې وکړو، نو یو مهذب اسلامي ټولنه به ولرو.

لاندې جملې په ډلو کې داسې سره وښلوی چې مفهوم یې سم او بشپړ شي.	
د رسول اکرم (صلى الله عليه وسلم) پلار و.	په ۵۷۱ م کال کې
د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نیکه و.	په شپږ کلنۍ کې
د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) مور وه	په اته کلنۍ کې
د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) مور وفات شوه	عبداللّه

- ۱- رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په کوم کال کې وزیږید؟
- ۲- آیا د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) د پلار، مور، دایې، تره او نیکه نومونه موزده دي؟
- ۳- د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) دایې څوک وه؟

د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) د اخلاقو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرنيې وليکئ.

د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) د ځوانۍ دوره

پوښتنه

د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د ځوانۍ د مهال په اړه مو کله څه اورېدلي دي؟

رسول الله (صلی الله علیه وسلم) په ځوانۍ کې هم د نبو اخلاقو، ښه چلند، پر ژمنه، وفاداری، امانت ساتلو او رښتینولۍ کې ډېر شهرت درلود. له دې امله به یې هغه امین باله او د عقل لوړوالي یې، هغه له نورو څخه ځانگړی کړی و.

د پورتنیو صفاتو په پام کې نیولو سره د قریشو د شتمنې او عزتمنې ښځې بي بي خديجې پام حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) ته واوښت، بي بي خديجې (رض) له رسول الله (صلی الله علیه وسلم) څخه وغوښتل چې د هغې د سوداگریز کاروان مشري چې شام (سوریه) ته یې د تللو هوډ کړی و پر غاړه واخلي، پیغمبر (صلي الله علیه وسلم) وړاندیز ومانه او د بي بي خديجې (رض) سوداگریز مالونه یې شام ته یووړل او له ډېرې گټې سره بېرته راغی. کله چې قافله مکې ته راوړسېده، د بي بي خديجې (رض) غلام (میسره) چې له رسول الله (صلی الله علیه وسلم) سره په دغه سفر کې ملگری و، د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د نبو اخلاقو او فضایلو په اړه بي بي خديجې ته کیسه وکړه. له همدې کبله خوبي بي خديجې پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) ته د واده کولو وړاندیز وکړ چې د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) له خوا ومنل شو. په دغه مهال پیغمبر (ص) (۲۵) کلن و او بي بي خديجه (رض) (۴۰) کلنه وه.

رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د ځوانۍ پر مهال د مکې له ځینو ځوانانو سره

د مظلومانو د دفاع په موخه د «حلف الفضول» په نامه تړون وکړ، همداراز، هغه حضرت (صلى الله عليه وسلم) په ۳۵ کلنۍ، يعنې کله چې قريشو د کعبې د بيا جوړولو هوډ وکړ، د حجرالاسود د اېښودلو پرسر د هغوی ترمنځ ناندري رامنځته شوې چې د ډېرو خبرو اترو وروسته د قريشو مشرانو د دغه اختلاف او ناندريو د حل په موخه داسې پرېکړه وکړه، هرڅوک چې له ټولو د مخه د کعبې دروازي ته راغی د هغه حکمیت به منو، په دغه مهال پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) کعبې ته ورننوت، ټولو نارې کړې چې امين راغی، رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په ځانگړي فکر او تدبير سره حجرالاسود په يوه څادر کې کېښوده او د څادر څنډې يې د قريشو مشرانو په لاس کې ورکړې چې په دې توگه يې د يوې سختې وينې توئيدني مخه ونيوه. نو مور بايد د پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) له اخلاقو او کردارونو څخه ځانته بېلگه جوړه او د هغه لارويټوب وکړو.

د لاندې مفاهيمو په اړه په ډلو کې خبرې وکړئ:
امانت ساتل - رېښتینولي او صداقت.

- ۱- پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) ولې په «امين» مشهور و؟
- ۲- پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) د حجرالاسود د اېښودلو ستونزه څرنگه حل کړه؟
- ۳- پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) په څو کلنۍ کې له بي بي خديجې (رض) سره واده وکړ؟

د پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) د اخلاقو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) بعث

پوښتنه

څه فکر کوئ چې رسول الله (صلى الله عليه وسلم) څرنگه په پيغمبرۍ مبعوث شو؟

حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) به هر کال يوه مياشت (روژه) کې د حرا غار ته ورتللو چې نوموړی غار مکې معظمې ته نږدې د ((نور په غره)) کې پروت دی. هلته به يې د الله (جَلَّ جَلَالُهُ) د قدرتونو او د هغو د شته منظرو په اړه چې په سترگو کېدې، فکر او عبادت کاوه.

يوه ورځ چې حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) له زېږېدو څخه څلورېست کاله تېر شوي وو، په ۶۱۰ کال د روژې د مياشتې په اولسمه نېټه جبرائيل (ع) هغه حضرت (صلى الله عليه وسلم) ته رابنکاره شو او ورته وپې ويل: ولوله، رسول الله (صلى الله عليه وسلم) چې ډېر وېرېدلې و ځواب يې ورکړ، زه خو لوستونکی نه يم. جبرائيل (ع) پيغامبر (صلى الله عليه وسلم) کلک په غېږه کې راوښووه او فشار يې ورکړ، وروسته يې پرېښود بيا يې ورته وويل: ولوله، محمد (صلى الله عليه وسلم) بيا هم وويل: لوستونکی نه يم، جبرائيل (ع) د درېم ځل لپاره داسې کلک په غېږ کې وښووه چې د بې هوښۍ احساس يې وکړ. بيا يې هغه پرېښود او ورته يې وويل: ولوله د خپل رب پر نامه، هغه رب چې پيدا کړی يې دی له غوټه شوې وينې څخه، ولوله چې ستا رب ډېر کریم دی، هغه رب چې انسان ته يې د قلم په واسطه هغه څه وښودل چې پرې نه پوهېده. دا د قرآن کریم لومړنی آيت دی چې پر حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) نازل شو.

رسول الله (صلى الله عليه وسلم) له دغې پېښې څخه په وېره کې شو، کور ته وگرځېد او بي بي خديجې ته يې وويل: ماونغاړه! پرځان وېرېم، بي بي خديجې ورڅخه د علت پوښتنه وکړه، محمد (صلى الله عليه وسلم) هغې ته د پېښې کيسه وکړه.

بي بي خديجې پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) ته وويل: اي محمد (صلى الله عليه وسلم) الله (جَلَّ جَلَّالُهُ) به تا هېڅكله؛ گمرا او خوار نه كړي، له خپلوانو سره صله رحمي كوي، د بي وزلو لاس نيوى او ورسره مرسته كوي، مېلمه پال يې او كوم چې حق دي، سرته يې رسوي.

همدغه و چې د قرآنكريم په نازلېدلو سره محمد (صلى الله عليه وسلم) په پيغمبرۍ مبعوث شو او خلك يې د بت پرستۍ پر خاى د يوه خداى (جَلَّ جَلَّالُهُ) عبادت ته د قيامت پر ورځ د ايمان راوړلو او د خپلې پيغمبرۍ منلو ته يې راوبلل. د الله (جَلَّ جَلَّالُهُ) له خوا پر پيغمبرۍ باندي د محمد (صلى الله عليه وسلم) غوره كولو ته بعثت وايي. هغه كسان چې لومړى په اسلام مشرف شول: په نارينه وو كې، ابوبكر صديق رضي الله عنه، په ښځو كې بي بي خديجه (رض)، په هلكانو كې علي رضي الله عنه او په غلامانو كې زيد بن حارثه وو. قرآنكريم د الله (جَلَّ جَلَّالُهُ) وروستنى كتاب او حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) د هغه وروستنى پيغمبر دى او له هغه څخه وروسته بل پيغمبر نه راځي.

په ډلو كې د ښوونكي په مرسته پر پيغمبرۍ باندي د محمد (صلى الله عليه وسلم) د مبعوث كېدلو د څرنگوالي په اړه خبرې وكړئ.

- ۱- محمد (صلى الله عليه وسلم) ولې د حرا غار ته تللو؟
- ۲- پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) په كوم كال او په څوكلنۍ كې په پيغمبرۍ مبعوث شو؟
- ۳- لومړني كسان چې په اسلام مشرف شول، نومونه يې واخلي؟

د اسلام د سپيڅلي دين د ښېگڼو په اړه له خپلو مشرانو څخه وپوښئ او په خپلو کتابچو كې يې وليكئ.

د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) دعوت

پوښتنه

ستاسو په فکر، رسول الله (صلى الله عليه وسلم) له بعثت څخه وروسته له کومو ستونزو سره مخ شو؟

له هغه وروسته چې حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) په پيغمبرۍ مبعوث شو، خلک يې په پټه توگه د اسلام سپيڅلي دين ته دعوت کول. په دې کار سره، د مکې يوشمېر زورېدلو خلکو او ځينو مشرانو، د اسلام سپيڅلي دين ومانه، د درې کلونو له تېرېدو وروسته خدای (جَلَّ جَلَالُهُ) حضرت (صلى الله عليه وسلم) ته فرمان ورکړ، ترڅو خلک په ښکاره توگه اسلام ته دعوت او هغوی له بت پرستۍ څخه منع کړي. حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) د دعوت لپاره د ارقم کور وټاکه او هغه آيتونه چې پر حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) نازلېدل هغه به يې مسلمانانو ته ويل او د خدای (جَلَّ جَلَالُهُ) احکام يې هغوی ته ورزده کول.

د اسلام دين ورځ په ورځ پراخېده او خلکو له دې دعوت څخه هرکلی کاوه. د مکې د کفارو مشران، د اسلام له نفوذ څخه په وېره کې شول، هغوی به ويل که چېرته بت لمانځنه له منځه لاړه شي، نو هېڅ کله به ونشي کولاي چې پر خلکو واکمني وکړي. له دې امله سره راټول او د حل د لارې په فکر کې شول.

هغوی په لومړي سر کې تصميم ونيو چې حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) په پيسو او يا د مقام په ورکولو راضي او د خدای (جَلَّ جَلَالُهُ) له لارې څخه يې وباسي، ترڅو د اسلام دين له پرمختگ څخه مخنيوی وکړو. هغوی رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ته داسې پيغام ولېږه:

«له دې دعوت څخه لاس واخله، په بدل کې هرڅه که وغواړې تاسو ته يې درکوو، که وغواړې خپلې شتمنۍ به ستاسو په واک کې درکړو او هم تاسو خپلې مشرۍ ته ټاکو، که ناروغ ياستی درملنه مو کوو.»

حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) په حُواب کې وویل: « په خدای قسم، که لمر مې په نبي لاس او سپورمې. مې په کین لاس کې راکړي، ترڅو له دې دعوت څخه لاس واخلم، هېڅ کله به داسې ونه کړم، آن تردې که په دې لاره کې خپل حان هم له لاسه ورکړم.»

کله چې د کفارو مشران وپوهېدل چې حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) د اسلام له دعوت څخه لاس نه اخلي د هغه او د هغه د یارانو د زورولو او تنگولو په فکر کې شول. بلال، یاسر، سُمیه او د هغه (صلی الله علیه وسلم) ډیرو نورو یارانو د سختو شکنجو لاندې مقاومت وکړ او حینې یې په شهادت ورسېدل، آن تردې چې په خپله پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) هم له دغو زورولو څخه په امن کې پاتې نشو او په لارو او کوڅو کې به پر هغه (صلی الله علیه وسلم) یرغل کېده.

له دې ټولو ستونزو سره سره، رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) په خپل هوډ او پریکړه کې ثابت پاتې او د اسلام له دعوت او د یوه خدای (جَلَّ جَلَّالُه) له عبادت څخه یې لاس وانه خپست.

مور باید د ژوندانه په ټولو چارو کې د هغه حضرت (صلی الله علیه وسلم) پیروي وکړو.

د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د دعوت په اړه په ډلو کې خبرې وکړئ.

- ۱- حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) د بعثت په پیل کې خلک اسلام ته څرنگه دعوت کول؟
- ۲- حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) د مشرکانو د وړاندیز په حُواب کې څه وویل؟
- ۳- حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) له څو کلونو وروسته خپل دعوت بشکاره کړ؟

د ستونزو په وړاندې د صبر او زغم په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

حبشې ته د مسلمانانو هجرت

پوښتنه

ستاسو په فکر، د مسلمانانو د هجرت لاملونه څه وو؟

کله چې په مسلمانانو باندې د مشرکانو له خوا کړاوونه او رېروونه ډېر شول، نو پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) مسلمانانو ته امر وکړ چې حبشې ته هجرت وکړي، ځکه چې د حبشې پاچا يو عادل او زړه سواند شخص و. له همدې کبله مسلمانانو دوه ځلې حبشې ته هجرت وکړ. په لومړي ځل کې (۱۲) تنو نارينه وو او څلورتنو ښځو چې په هغوی

کې عثمان بن عفان رضي الله عنه او د پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) لور رقيه (د عثمان رضي الله عنه مېرمن) او جعفر بن ابی طالب رضي الله عنه گډ وو او په دويم ځل (۸۳) نارينه وو او (۱۸) ښځو هجرت وکړ.

کله چې مشرکين خبر شول، نو ډېر په غوسه شول او د اسلام پرضد يې مبارزه لاسخه کړه. هماغه وو چې د قريشو کفارو ژمنه وکړه چې له مسلمانانو سره اړېکې وشلوي او له هغوی سره راشه درشه او خپلوي ونه کړي او په دې اړه يې يوه عهدنامه وليکله او په کعبه کې يې کېښودله.

له هغه وروسته پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) او ملگري يې له مکې څخه بهر د شعب ابی طالب په دره کې اوسيدل او هلته يې درې کاله په ډېرو سختو

حالاتو کې ژوند تېرا وه، تر دې چې پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) د خداى (جَلَّ جَلَالُهُ) له لوري خبر شو چې (ويانو) د كفارو عهدنامه خورلې ده. ابوطالب په دې اړه د مكې كافرينو ته خبر وركړ او ويې غوښتل چې عهدنامه راوړي او داسې يې وويل: كه د رسو الله (صلى الله عليه وسلم) خبره رښتيا نه وه، نو هغه (صلي الله عليه وسلم) به درته وسپارو. كافران لارل او ويې ليدل چې د رسول الله (صلي الله عليه وسلم) او مسلمانانو خبره رښتيا ده، په دې توگه هغوى پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) ته اجازه وركړه چې بېرته مكې ته وگرځي. له هغه وروسته پيغمبر (صلي الله عليه وسلم) له هر فرصت څخه دمخه اسلام ته د خلكو رابللو په برخه كې گټه پورته كوله. د حج پرمهال چې خلك مكې ته راتلل، پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) به هغوى ته د اسلام په اړه معلومات وركول او د هغوى په وسيله به يې د خلكو غوړو ته د اسلام بلنه ورسوله. د هغو كسانو له ډلې څخه چې د پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) بلنه يې ومنله د مدينې د «اوس» او «خزرج» قبيلو ځينو خلك وو. نو په دې توگه، يثرب ته د مسلمانانو د هجرت لاره هواره شوه.

حېشې ته د مسلمانانو د هجرت په اړه په ډلو كې خبرې وكړئ.

- ۱- مسلمانانو د لومړي ځل لپاره چيرته هجرت وكړ؟ او ولې؟
- ۲- د قريشو كافرينو د مسلمانانو پرضد څه ژمنه وكړه؟
- ۳- پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) او ملگرو يې په شعب ابي طالب كې څو كاله تېر كړل؟

د مسلمانانو د هجرت په اړه څو كړنې په خپلو كتابچو كې وليكئ.

يثرېب (مدينې) ته د مسلمانانو هجرت

پوښتنه

څه فکر کوئ، مسلمانانو يثرېب (مدينې) ته ولې هجرت وکړ؟

له يثرېب (مدينې) څخه د دوو قبيلو مشران د کعبې د زيارت او طواف لپاره د مکې ښار ته راغلل، په مکه کې د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) لخوا هغوی د اسلام سپيڅلي دين ته راوبلل هغوی هم دعوت ومانه او اسلام يې راوړ. هغوي په يثرېب کې د خداى (جَلَّ جَلَالُهُ) د پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) او يارانو ته د پنا ورکولو ژمنه وکړه. له هغه وروسته د يثرېب مسلمانان د انصارو (مرسته کوونکو) په نامه ونومول شول او ژمنه يې وکړه چې په هغه ځای کې به له هغوی څخه دفاع کوي.

حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) مسلمانانو ته اجازه ورکړه، ترڅو د يثرېب پر لور هجرت وکړي. مسلمانان د يثرېب په لور روان شول، پرته له پيغمبر (صلى الله عليه وسلم)، حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه، حضرت علي رضي الله عنه او له هغو کسانو څخه چې د مشرکانو په بند کې وو، نورو ټولو د يثرېب لاره په مخکې ونيوله.

کله چې مشرکان خبر شول چې د اوس او خزرج قبيلو مسلمانانو ته پناه ورکړې او د هغوي لپاره يې د ژوند آسانتياوې برابرې کړي دي، په وېره کې شول او ويې وويل: که حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) له هغوی سره يوځای شي سوداگري، اقتصاد او ديني زعامت به يې له گواښ سره مخامخ او په پای کې به له منځه لاړ شي او د اسلام دين به پراختيا ومومي.

نو د قريشو مشرانو د ابوجهل په مشرۍ پرېکړه وکړه چې حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) په شهادت ورسوي. د دې کار د ترسره کولو لپاره يې

سل تنه وگمارل او د شپې له خوا يې د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) کور کلابند کړ.

رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په خپل بستر کې حضرت علي ؑ بیده کړ او خپله د حضرت ابوبکر صدیق ؑ سره د ثور د غار په لوري روان شو. د درې ورځو له تېرېدو څخه وروسته يې د يثرب په لوري لاره ونيوله. په لومړي سر کې د قبا سيمې ته لاړل او د انصارو او مهاجرينو لخوا يې تود هر کلی وشو او هلته يې د قبا په نامه د جومات بنسټ کېښود. بيا د يثرب پر لوري روان شول.

په هغه ځاي کې د اسلام پيامبر (صلى الله عليه وسلم) له مسلمانانو سره يوځای د نبوي جومات د جوړولو کار پيل کړ. همداراز، د مهاجرو او انصارو ترمنځ د اخوت او وروړولۍ تړون لاسليک شو او د اسلامي حکومت بنسټ يې کېښود چې له هغه وروسته د يثرب نوم په مدينه منوره بدل شو.

يثرب ته د مسلمانانو د هجرت په اړه په ډلو کې خبرې وکړئ.

۱- د يثرب مسلمانان ولې په انصارو (مرستندويه) باندې ونومول شول؟

۲- د يثرب خلکو مسلمانانو ته څه ورکړل؟

۳- د يثرب په لوري هجرت کې له پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) سره چا ملگرتيا وکړه؟

مدينې ته د مسلمانانو د هجرت په اړه يو مطلب په خپلو کتابچو کې وليکئ.

په مدينه منوره کې د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) لارښوونې او تعليمات

پوښتنه

څه فکر کوئ، رسول الله (صلى الله عليه وسلم) مسلمانانو ته څرنگه لارښوونې او تعليمات ورکول؟

رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په مدينه منوره کې د اسلامي حکومت د بنسټ اېښودلو وروسته، مسلمانان، خپلواک، يو لاس او سره يو کړل.

د مسلمانانو په ښوونه او روزنه يې پيل وکړ، هغوی ته يې د اسلام د مبارک دين تعليم ورکاوه، خلک يې له شرك او خرافاتو څخه منع کول او د لمونځ، روژې، زکات او حج ادا کولو ته يې رابلل. له بدو کارونو څخه چې د اسلام څخه پخوا دود و، منع کول، نیکو او غوره کارونو ته يې رابلل، لکه: اخلاص، رښتياوېل، مېړانه، مساوات، عدالت، صبر، يو بل ته درناوی، د یتيمانو پالنه، له غريبانو سره مرسته، مور او پلار ته درناوی، له ښځو سره ښه چلند، او نور، په پای کې يې داسې ټولنه رامنځته کړه چې تر ننه پورې يې ساری نه ليدل کيږي.

رسول الله (صلى الله عليه وسلم) به په ډېرو چارو کې له صحابه وو کرامو سره مشوره کوله او د هغوی خبرې به يې اوريدلې، په ټولنه کې يې نظم، امن، عدالت، مساوات او ورورگلوۍ راوسته او قانون به يې پر ټولو يوشان عملي کاوه.

رسول الله (صلى الله عليه وسلم) د ټول بشریت لپاره رحمت و، تل به يې خلکو ته سوله او هوسا ژوند غوښته، د هغه (صلى الله عليه وسلم) د نېکو او ښو اخلاقو له امله د جزيرة العرب خلکو د اسلام مبارک دين ومانه او د ژوند په ټولو برخو کې به يې عملي کاوه او داسې اشخاص يې وروزل چې هريو يې د علم، ښو

اخلاقو، مېراني، سخاوت او زړورتيا بېلگې وې. د كفارو مشرانو به تل رسول الله (صلى الله عليه وسلم) او مسلمانانو ته گواښونه كول او جگړو ته به يې لمن وهله. د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) له ټولو غزاگانو څخه موخه: د ظلم مخ نيوى، د اسلام دين خپرول، د شرك او كفر له منځه وړل، د عدل او انصاف رامنځته كول، خلك له غلامي څخه خلاصول، د علم خپرول او د ناپوهي له منځه وړل و. حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) د جگړي په مهال د زړو، ماشومانو، ښځو، او هغو كسانو د وژلو مخه نيوه چې په جگړه كې به يې گډون نه درلود. همداراز، له بنديانو سره به يې هم ښه چلند كاوه.

د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) د لارښوونو په اړه په ډلو كې خبرې وكړئ.

- ۱- رسول الله (صلى الله عليه وسلم) به خلك څه ته رابلل؟
- ۲- رسول الله (صلى الله عليه وسلم) به خلك له كومو كارونو څخه منع كول؟
- ۳- رسول الله (صلى الله عليه وسلم) به خلكو ته د كومو كارونو امر كاوه؟

د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) د غزاگانو موخه څه وه؟ په دې اړه په خپلو کتابچو کې یو مطلب وليکئ.

د مکې فتح او د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) رحلت

پوښتنه

څه فکر کوئ، مکه معظمه څرنگه فتح شوه؟

د هجرت په شپږم کال چې د سولې کوم تړون د قریشو د کفارو او مسلمانانو ترمنځ ټینګ شوی و، د هجرت په اتم کال د کفارو له خوا مات شو. له دې وروسته حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) لس زر کسيزه لښکر تيار او د مکې پر لور يې حرکت وکړ، کله چې مکې ته ورسيدل، ابوسفیان او د قریشو نور مشران له جگړې پرته حضرت رسول اکرم (صلى الله عليه وسلم) ته تسليم شول. حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) له هغوی سره د مهربانۍ چلند وکړ او پخپله خواکې يې ځای ورکړ او ورته وېې ويل: هرڅوک چې کعبې ته ننوات په امن کې دی څوک چې د ابوسفیان کور ته پناه يوسي او يا هم په خپلو کورونو کې پاتې شي په امن کې دي. رسول الله (صلى الله عليه وسلم) د کعبې طواف وکړ او بتان يې له منځه يووړل، وروسته کعبې ته دننه شو او دوه رکعته لمونځ يې ادا کړ او د قریشو کفارو ته يې داسې وويل: «نن ورځ هغه څه تاسو ته وایم چې يوسف (ع) مخکې خپلو وروڼو ته ويلي و. نن پر تاسو کومه ملامتیا نشته ټول آزاد یاست».

له هغه وروسته حضرت محمد (صلي الله عليه وسلم) د صفا په غره ودریده او ټولو خلکو له هغه سره بيعت وکړ. رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په مکه معظمه کې (۱۹) ورځې تېرې کړې او بېرته مدينې منورې ته وگرځيد.

حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) له هغه وروسته چې رسالت يې تکميل او د اسلام سپېڅلي دين يې ټول عربستان کې خپور کړ، بيا د هجرت په لسم کال د ذوالقعدې په مياشت د حج د مراسمو د ادا کولو په موخه د سلو زرو اصحابو کرامو سره د مکې پر لوري روان شو د حج د مراسمو د ادا کولو وروسته يې د عرفات په غونډۍ مسلمانانو ته ارزښتناکه او له محتوی ډکه وينا وکړه چې ځينې ټکي يې دلته يادوو:

- د جاهليت د وخت اړوندې ټولې چارې منع دي.
- ستاسو مال او يو د بل وينې تويونه پرتاسو حرام دي.
- د بنځو د حقونو په اړه له خداى (جَلَّ جَلَالُه) څخه ووبريئ، بنځې پرتاسو او تاسو پر بنځو حقونه دي.
- ما تاسو ته دوه شيان پريښي دي، كه په هغه عمل وكړئ، هېڅ كله به لاره ور كه نه كړئ او هغه د الله (جَلَّ جَلَالُه) كتاب او زما سنت دى
- د يوه خداى (جَلَّ جَلَالُه) عبادت وكړئ، پنځه وخته لمونځونه ادا كړئ، روژه ونيسئ، د مالونو زكات په خوښۍ وركړئ او د بيت الله حج ادا او جنت ته دننه شئ.
- حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) د دغې وينا او د حج د مراسمو د بشپړولو څخه وروسته، چې د حجت الوداع په نامه يادېږي، مدينې منورې ته راستون شو او څه موده وروسته ناروغه شو چې د دغې ناروغۍ له امله يې د هجرت په يوولسم كال د (۲۳) كلونو په عمر له دې نړۍ څخه رحلت وكړ.
- پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) داسې شخصيت و چې قرآن كريم د هغه مبارك په وجود كې په عملي توگه څرگند شوى و، د هغه ژوند د ټولو مسلمانانو لپاره غوره بيلگه ده.

فعاليت

- تش ځايونه په خپلو كتابچو كې په مناسبو كلمو ډك كړئ!
- مکه معظمه په ..... پرته ..... فتحه شوه.
- د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) ژوند ..... لپاره يوه ..... ده.

ځواب ورکړئ

- ۱- مکه معظمه څرنگه فتحه شوه؟
- ۲- حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) په کوم کال کې رحلت وکړ؟
- ۳- حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) څرنگه شخصيت و؟

کورنۍ دنده

د حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) د شخصيت په اړه يو مطلب چمتو او بله ورځ يې په ټولگي كې وړاندې كړئ.

اسلام او په جزیره العرب کې د هغه بدلونونه

پوښتنه

ستاسو په نظر، په جزیره العرب کې د اسلام سپیڅلي دین څه بدلونونه راوستل؟

د عربستان د ټاپو وزمې خلک تر اسلام وړاندې مشرکان او د بتانو عبادت یې کاوه، په حینو سیمو، لکه: مدینه او خیبر کې یهودو او په نجران کې نصرانیانو ژوند کاوه. د دغو سیمو خلکو د بتانو، لمر، سپورمې او د ستورو عبادت کاوه او له هغوی څخه به یې مرسته غوښتله.

په هغوی کې ناوړه اعمال، لکه: غلاوې، د نجونو ژوندۍ خښول، وژل، شراب څښل، جادو او کوډې دود وې.

د پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) له بعثت او د اسلام د سپیڅلي دین له نزول سره سم، د عربستان په ټاپووزمه کې ستر بدلونونه راغلل خلکو له کفر او شرک، څخه لاس واخیست، اسلام ته یې مخه کړه، د جهالت او ناپوهۍ د مهال عادتونه یې پرېښودل او د هغه پرځای یې د منل شویو عقایدو او ارشاداتو ته چې اسلام پرې امر کړی دی، مخه کړه، د بتانو د عبادت پرځای یې د لوی خدای (جَلَّ جَلَّالُهُ) وحدانیت ومانه او د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) پر نبوت یې ایمان راوړ. اسلامي احکام، لکه: لمونځ، روژه، زکات او حج یې ومنل.

نېک اخلاق، لکه: امانت ساتنه، رښتیا ویل، عدالت، د انسان د حقونو رعایت، د مور او پلار، گاونډیو، د ښځو او ماشومانو حقونه او ... یې په خپله

ټولنه کې دود کړل.

مسلمانانو يوه داسې متمدنه ټولنه جوړه کړه چې په هغې کې پر ښو کارونو امر کېده او ټولو مسلمانانو له هر ډول قومي، نسبي او نژادي توپير څخه پرته مساوي حقونه لرل.

نوموړ ټول مسلمانانو ته پکار دي چې بايد د اسلام د سپيڅلي دين ټول اوامر او لارښوونې په خپله ټولنه کې عملي کړو چې يوه سوکاله او ښکمرغه ټولنه ولرو.

د هغو بدلونونو په اړه چې د اسلام سپيڅلي دين په عربي ټاپو وزمه کې رامنځته کړل په ډلو کې خبرې اترې وکړئ.

۱- تر اسلام وړاندې د مشرکان د ناورو عادتونو نومونه واخلي.

۲- تر اسلام وړاندې په جزيرة العرب کې کوم دينونه وو؟ نومونه يې واخلي.

۳- کوم اخلاق چې اسلام رامنځته کړل نومونه يې واخلي.

د ښکو اخلاقو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

شپږم څپرکی: راشد خلفا

د څپرکي موخې:

- د راشدو خلفاوو له پېر (دورې) سره پېژندگلوې پيدا کړي.
- د اسلام په لاره کې د راشدو خلفاوو په مهمو کارونو او خدمتونو پوه شي.
- د راشدو خلفاوو د شخصيت لوړوالي فهرست کړای شي.
- د راشدو خلفاوو د پېر په اړه تشریحات وړاندې کړای شي.
- د اسلام په لاره کې د کارونو، خدمتونو، حکومتي تشکیلاتو، د عدالت او له مبارزو څخه پند ترلاسه او د تقوا، عدالت او اسلامي روحیه په کې پیاوړې شي.

شپږ څلوېښتم لوست

د حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه خلافت (له ۱۱- ۱۳ هجري پورې)

پوښتنه: ستاسو په نظر، د اسلام لومړنی خلیفه څوک و؟

د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) له رحلت څخه وروسته مهاجرین او انصار د سقیفه بنی ساعده په نوم په یوه ځای کې سره راټول شول چې د مسلمانانو د چارو د ښه تنظیم لپاره، یو ښه شخص د خلیفه په توګه وټاکي. دیو لږ خبرو اترو او مشورو وروسته د هجري قمري په یوولسم کال د ربیع الاول په میاشت کې حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه د خلیفه په توګه وټاکل شو، ټولو انصارو او مهاجرو د زړه له کومې له هغه سره بیعت وکړ.

حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه په سړیو کې لومړنی کس دی چې د اسلام په دین مشرف شو او په هجرت کې د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د لارې ملګری و. د اسلام په لاره کې د حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه ځینې مهم کارونه دا دي:

- هغو کسانو چې د زکات له ورکړې څخه سر غړولو، هغوی یې په لوړ او عالی تدبیر سره د اسلام دین ته متوجه کړل.

د قرآن شریف هغه مبارک آیتونه او سورتونه یې په یوه مصحف کې راټول کړل چې په بېلابېلو پاڼو کې لیکل شوي وو.

د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه د خلافت په مهال د اسلام د خپریدو لارې د حجاز ټولو شمالي سیمو ته خلاصې شوې چې د شام په نامه یادیدې او له سوريې، لبنان، اردن او ننني فلسطين څخه عبارت دي. همدارنگه، د بین النهرین (عراق) سیمو ته هم اسلام خپور شو.

حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه په ديارلسم هجري قمري کال کې له دوو کلونو او دريو مياشتو خلافت څخه وروسته د (۲۳) کلنۍ په عمر وفات شو او په نبوي روضه کې خاورو ته وسپارل شو.

د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه د خلافت په اړه په ډلو کې بحث وکړئ.

۱- حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه څرنگه خلافت ته ورسیده؟

۲- د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه د خلافت په دوره کې کوم کارونه وشول؟

۳- لاندې سم عبارت د (ص) په توري او ناسم عبارت د (غ) په توري سره په نښه کړئ.

- حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه په ۲۱ هجري قمري کال کې خلافت ته ورسید. ( )

- حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه د ۲۳ کلنۍ په عمر وفات شو. ( )

د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه د کارونو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ خلافت (له ۱۳-۲۴ هجري پورې)

پوښتنه

ستاسو په نظر، د اسلام دویم خلیفه څوک و؟

حضرت عمر رضی اللہ عنہ په څرگند ډول د بعثت په شپږم کال د اسلام په دین مشرف شو چې د هغه دې کار مشرکان سخت په وېره کې واچول. له دې څخه وروسته حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ تل د اسلام په خپرولو او ساتلو کې د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) په څنگ کې ولاړو او د اسلام په لاره کې یې ډېرې سربښدنې ورکړې.

کله چې حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ ناروغ شو، نو د خپل ځای ناستي په هکله یې له اصحابو کرامو سره مشوره وکړه، په پایله کې ټولو اصحابو کرامو دغې سپیڅلي او درنې دندې ته حضرت عمر رضی اللہ عنہ وټاکه. کله چې حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ په دې هکله د خلکو موافقه او رضایت تر لاسه کړ، یو فرمان یې ولیکه، ترڅو هغه فرمان د ده له مړینې وروسته د مسلمانانو په وړاندې ولوستل شي. په دې توګه حضرت عمر رضی اللہ عنہ د حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ له مړینې وروسته د هجرت په دیارلسم کال د خلافت مهمه دنده په غاړه واخیسته.

هغه مهم کارونه چې د ده په دوره کې شوي دا دي:

- د اسلامي خلافت لمن مصر، شام، ایران، عراق او د افغانستان لویدیځو او سویل لویدیځو پولو ته پراخه شوه.
- د خلافت تر واک لاندې سیمو د اداره کولو لپاره منظم دفترونه منځته راغلل او د لومړي ځل لپاره د بیت المال (خزانې) نظام او مالیاتي اداره جوړه شوه.
- د چارو د تر سره کولو لپاره پاک او پرهیزګاره کسان مقرر شول.
- د خلکو د ژوندانه د ښه کیدو لپاره لارې، پلونه، مدرسې، جوماتونه، کاروان سرايونه او نوي ښارونه جوړ شول.

- د حضرت محمد(صلى الله عليه وسلم) د هجرت نېټه د مسلمانانو د تاريخ مبدا وټاکل شوه.

- هرچا کولای شو چې په آسانی له هغه سره وويني. د شپې له خوا به يې گزمه کوله، تر څو د خلکو له احوال څخه خبر شي. حضرت عمر رضي الله عنه په ۲۴ هجري کال د ذی الحجې د مياشتې په ۲۷ مه نېټه په داسې حال کې چې په نبوي جومات کې د سهار په لمانځه ولاړو، ناڅاپي د يوه مجوسي (آتش پرست) مريې له خوا چې (ابولولو) نومیده، په زهر و لړلې توري باندې ټپي او بي هوښه شو. کله چې په هوښ راغی، شپږ کسه يې وټاکل چې د ده له شهادت څخه وروسته يو له دوی څخه خليفه وټاکي.

حضرت عمر رضي الله عنه د لسو کلونو او پنځو مياشتو له خلافت څخه وروسته د هجرت په (۲۴) کال د (۲۳) کلنۍ په عمر، په شهادت ورسيد او د حضرت محمد(صلى الله عليه وسلم) تر څنگ خاورو ته وسپارل شو. د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه عدالت او ښه حکومت کول د بشر په تاريخ کې يو مثال او نمونه ده.

د حضرت عمر رضي الله عنه د شخصيت په اړه په ډلو کې بحث وکړئ.

- ۱- حضرت عمر فاروق رضي الله عنه څرنگه او په کوم کال خليفه شو؟
- ۲- حضرت عمر فاروق رضي الله عنه له خپل ځانه وروسته د خليفه د ټاکلو په موخه څه تدبير ونيو.
- ۳- حضرت عمر فاروق رضي الله عنه څرنگه شخصيت و؟

د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د حضرت عثمان رضی اللہ عنہ خلافت (له ۲۴ - ۳۶ هجري پوري)

پوښتنه

څه فکر کوئ، د دريم خليفه په مهال کوم کارونه شول؟

د حضرت عمر رضی اللہ عنہ له شهادت څخه وروسته هماغه شپږ کسه: عثمان رضی اللہ عنہ، حضرت علي رضی اللہ عنہ، طلحه رضی اللہ عنہ، زبير رضی اللہ عنہ، عبدالرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ او سعد بن وقاص رضی اللہ عنہ راټول شول. او له درې ورځو مشورو يې حضرت عثمان رضی اللہ عنہ د خليفه په توگه وټاکه.

د حضرت عثمان رضی اللہ عنہ په مهال لاندې مهم کارونه وشول:

– هغه شورشونه يې له منځه يووړل چې د اسلامي خلافت په شاوخوا کې رامنځته شوي وو.

– قرآن کریم چې د ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ د خلافت په مهال راټول شوی و، د حضرت عثمان رضی اللہ عنہ د خلافت په مهال د مصاحفو په ډول ترتيب او اسلامي فتح شويو ځايونو ته وليږل شو.

– سمندري ځواک جوړ شو.

– دوه ډوله فتحې د مسلمانانو په برخه شوې:

– اسلام خپور او سرحدونه يې پراخ شول.

د کوچني آسيا ځيني سيمې (اوسنۍ ترکیه)، د شمالي افريقا ځيني برخې او همدارنگه د قبرس جزيره چې د روميانو په لاس کې وه، فتح شوې او د افغانستان ډېرې سيمې هم په دې مهال د اسلام په سپيڅلې دين مشرفې شوې.

حضرت عثمان رضی اللہ عنہ په سخاوت ډېر مشهور و او خپله ټوله شتمني يې د اسلام د خپرېدو په لار کې ولگوله.

د حضرت عثمان رضي الله عنه د خلافت په وروستيو کلونو کې حينو کسانو د دوی له حلم څخه ناوړه گټه پورته کړه او اختلافاتو ته يې لمن ووهله، تر دې چې مخالفانو د دريم خليفه په کور يرغل وکړ او هغه يې په داسې حال کې په شهادت ورساوه چې سهار د قرآن شريف په تلاوت بوخت و.

د حضرت عثمان رضي الله عنه خلافت له دولسو کلونو وروسته په ۳۶ هجري کال پای ته ورسيد.

د حضرت عثمان رضي الله عنه د شخصيت په اړه په ډلو کې خبرې وکړئ.

- ۱- د حضرت عثمان رضي الله عنه د خلافت موده څو کاله وه؟
- ۲- د دريم خليفه په مهال د افريقا کومې برخې فتحې شوې؟
- ۳- حضرت عثمان رضي الله عنه څنگه خلافت ته ورسيد؟

د حضرت عثمان رضي الله عنه د خلافت په اړه څو کورنۍ په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د حضرت علي عليه السلام خلافت (۳۶-۴۰ هجري)

پوښتنه

څه فکر کوئ، د اسلام څلورم خليفه څوک و؟

حضرت علي کرم الله وجهه عليه السلام د ابوطالب زوی او د پيغمبر (صلي الله عليه وسلم) د تره زوی او زوم و؛ لقب يې اسدالله او حيدرو.

هغه له هجرت څخه ۲۱ کاله وړاندې په مکه معظمه کې زيږيدلې؛ او لس کلن و چې د اسلام په سپيڅلې دين مشرف شو.

حضرت علي عليه السلام د اسلام په لاره کې له هيڅ ډول سربندني څخه ډډه نه ده کړې. د رسول الله (صلي الله عليه وسلم) د هجرت په شپه د هغه په بستر کې بیده شو، ترڅو هغه کفار چې د رسول الله (صلي الله عليه وسلم) کور يې کلابند کړي و غافل او ډاډمن شي چې محمد (صلي الله عليه وسلم) په خپله بستره کې ويده دی.

د حضرت عثمان رضي الله عنه له شهادت څخه وروسته، په دوېمه ورځ مهاجرو او انصارو له حضرت علي (کرم الله وجهه) سره بيعت وکړ او هغه يې د اميرالمؤمنين په توگه وټاکه. حضرت علي رضي الله عنه کوفه چې په عراق کې ده، د اسلامي خلافت مرکز وټاکه او د نورو خليفه گانو په څېر يې د حضرت محمد (صلي الله عليه وسلم) ساده ژوند غوره کړ.

د حضرت علي رضي الله عنه د خلافت په مهال ټولو اسلامي هېوادنو پرته له شام (سوريې) د هغه پيروي کوله. هغه مهال حضرت معاويه رضي الله عنه د ابوسفیان زوي د شام حاکم و.

د حضرت علي رضي الله عنه د خلافت په مهال معاويه رضي الله عنه او د هغه پلويانو ټينگار کاوه

ترڅو د حضرت عثمان رضي الله عنه قاتلان قصاص شي ، خو حضرت علي رضي الله عنه به ويل :
 كله چې وضع آرامه شي ، د حضرت عثمان رضي الله عنه قاتلان به قصاص شي ، له دې
 كبله د جمل او صفين جگړه د حضرت علي رضي الله عنه او معاويه رضي الله عنه ترمنځ پېښه شوه
 چې جگړه د حضرت علي رضي الله عنه په گټه تمامه شوه.

حضرت علي رضي الله عنه له پنځه كاله خلافت څخه وروسته په څلويښتم هجري كال د
 روژې مباركې مياشتې په نولسمه د عبدالرحمن ابن ملجم لخوا په زهرجنه توره
 په داسې حال كې چې د سهار په لمانځه ولاړ و ، په سر ټپي شو چې دوې ورځې
 وروسته په شهادت ورسيد.

حضرت علي رضي الله عنه د پوهې ، تقوا ، پرهيزگاري ، مېړانې او نيكو اخلاقو خاوندو. د
 خپل خلافت په مهال يې وكړاى شول چې د ظلم په وړاندې په مېړانه مبارزه
 وكړي او عدالت او انصاف تامين كړي.

د حضرت علي رضي الله عنه د صفاتو په اړه په ډلو كې خبرې وكړئ.

- ۱- حضرت علي رضي الله عنه څرنگه خلافت ته ورسېد؟
- ۲- د حضرت علي رضي الله عنه په مهال كومه جگړې وشوې؟
- ۳- حضرت علي رضي الله عنه چا او څرنگه په شهادت ورساوه؟

د حضرت علي رضي الله عنه د خلافت په اړه څو كورنيې په خپلو كتابچو كې وليكئ.

د راشدو خلفاوو پېرته يوه لنډه کتنه

پوښتنه: ستاسو په فکر، د راشدو خلفاوو دورې کومې ځانگړتياوې درلودې؟

د راشدو خلفاوو پېر د هجرت په يوولسم کال د ابوبکر صدیق رضي الله عنه د خلافت په موده کې پيل شو او په څلورېښتم هجري کال د اميرالمؤمنين حضرت علي رضي الله عنه په شهادت باندې پای ته ورسیده.

د رسالت له وخته وروسته د راشدو خليفه گانو دوره د اسلام په تاريخ کې له وياړه ډکه او روښانه دوره ده. راشدو خليفه گانو به ټولې چارې د الهي حکمونو او د پيامبر صلى الله عليه وسلم د سنتو په رڼا کې پرمخ بيولې، هغوي به د اسلام د گران پيغمبر صلى الله عليه وسلم په څېر له خلکو سره ښه چلند کاوه او د هغوي په لارښوونو به يې عمل کاوه د خلفای راشدينو حکومت له خلکو څخه جوړ او د خلکو په خدمت کې و.

د راشدو خلفاوو په وخت کې به، حکومت: عدالت، انصاف، برابري او وروري تبليغ او عملي کوله. راشدو خلفاوو به د خدای (جَلَّ جَلَّالُهُ) او د خلکو پر وړاندې مسؤول او ځواب ورکوونکي گڼل او ژوند يې ډېر ساده وو.

هرچا به په هر وخت کې کولای شول چې له هغوی سره وگوري او خپلې ستونزې ورته ورسوي، د خلکو په هوساينه او يووالي کې يې زيار او کونښونه کول، کارونه به يې د کار اهل ته سپارل او له دولتي کارمندانو څخه به يې په کلکه څارنه کوله.

د راشدو خلفاوو په مهال په دولتي نظام کې د قضا، ماليي، پستي، محاسبې، ښوونې او روزنې او د پوځي نظام اداره منځ ته راغله او پرمختگ يې وکړ او د اسلامي تمدن ډېر نور بنسټونه هم د راشدو خلفاوو په وخت کې رامنځته شول.

د نبوي رسالت څخه وروسته د راشدو خلفاوو دوره د اسلام د دين د تطبيقولو او د راشد اسلامي حکومت روښانه بېلگه ده.

فعالیت

د راشدينو خليفه گانو د اخلاقو او کړنو په اړه په ډلو کې سره خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- راشدو خلفاوو خپلې حکومتي چارې څنگه پرمخ بيولې؟

۲- د راشدو خلفاوو د ژوند ډول څه رنگه و؟

۳- د راشدو خلفاوو په دوره کې کوم نظامونه منځته راغلل؟ او په څه ډول يې وچلول؟

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**